

KULTÚRA

ROČNÍK IX. – č. 13

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

6. SEPTEMBRA 2006

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 05 Bratislava, Tel./fax: 654 12 388 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 29 Sk

Dňa 9. júla 2006 sa v záhradách Západoslovenského múzea v Trnave za účasti niekoľko sto divákov, medzi ktorými nechýbal ani Jozef Mikuš, predseda Trnavského samosprávneho kraja Jozef Mikuš (na snímke vzadu vľavo) a taktiež primátor Trnavy Ing. Bošnják, uskutočnil pozoruhodný koncert Petra Dvorského a jeho hostí. Prvú časť koncertu tvorila recitácia básní Teodora Križku. Umelecký program vyvrcholil odovzdaním Ceny Ďateľ za etiku komunikácie z tvorivej dielne popredného umeleckého drotára Ladislava Jurovatého ml. Túto cenu odovzdal tenoristovi Petrovi Dvorskému, básnikovi Teodorovi Križkovi a medailérovi Wiliamovi Schifferovi Marián Ostatník, riaditeľ Aliancie za etiku novinárov (na snímke v pozadí vpravo).

Dejiny Cirkvi začali slovami zvestovania, slovami, ktoré podľa evanjelia sv. Lukáša povedal anjel Panne v Nazarete, menom Mária: „Zdravas, milosti plná, Pán s tebou! Neboj sa Mária! Našla si milosť u Boha... Duch Svätý zostúpi na teba.“ A to znamenalo: Stane sa matkou Syna a dá mu meno Ježiš. On bude veľký a bude sa volať synom Najvyššieho. Bude to Boží Syn. (Lk 1, 28-33)

Pri zvestovaní sa P. Mária podľa evanjelia zarazila! Boh sám ju upokojil ako priateľ priateľa, aby sa nebála. Potom jej dal do súvisu Ježišovo Božie tajomstvo s tým, čo aj ona sama už poznala zo Sv. Písma. Jej Syn bude Synom Najvyššieho, ktorého izraelský ľud očakával od pradávna ako Mesiáša, ako Božieho Pomazaného. A aby bolo toto tajomstvo ešte bližšie a živšie, anjel zaradil jej syna do rodu, ktorého praotcom je Dávid. Jej Syn Ježiš vyslobodí svoj ľud z hriechov a bude požehnaním sveta.

Panna Mária počula pri Zvestovaní ešte aj iné slová, slová útechy a uistenia: „Hľa, Alžbeta, tvoja príbuzná...“ Po poukaze na dejiny počula tak Mária čosi celkom blízke: Tu je Alžbeta! To akoby Mária počula: Neboj sa, nie si sama. Nie si jediná, ktorá sa cíti teraz takmer bezradná. Aj Alžbeta už prežíva Boží zážrak, čaká tiež syna. Ste dve ženy, dve príbuzné, dve matky, teraz ešte príbuznejšie

Prečo by sme mali byť zbabelci?

a bližšie. Môžete sa stretnúť a zdôveriť sa s ťažkosťami i radosťami. To dá tvojmu životu viac istoty, ľudskej opory i hrejivosti. Veď nijaký človek nemôže dobre niest' a uniesť svoje poslanie a svoje ťarchy celkom sám. Aj

Kardinál

JÁN CHRYZOSTOM KOREC

ten najsilnejší sa poteší, keď mu Boh pošle do cesty priateľa, spoločníka, človeka rovnako zmýšľajúceho, ochotného a obetavého. A tak Mária dostala priam podnet, aby navštívila svoju príbuznú Alžbetu. Práve toto si pripomíname v dnešnú slávnosť Navštívenia Panny Márie, zvlášť tu na Levočskej mariánskej hore. Panna Mária išla na Boží podnet navštíviť svoju príbuznú Alžbetu. Taký starostlivý je Pán Boh! Aj dnes nám posielá uprostred starostí do cesty ľudí, ktorí sú nám oporou – rodičov, bratov, sestry, priateľov, kňazov, Cirkev. Pán Boh vie, čo potrebujeme my, čo po-

trebuje Slovensko, Cirkev i svet. A chce, aby sme sa podporovali ako jedna rodina. Aj v tomto, v tejto vzájomnej solidarite je zmysel nášho terajšieho veľkého zhromaždenia viery tu na Mariánskej hore v Levoči.

Máme teda pred očami dve vzácne ženy. Alžbeta a Mária sa navzájom stali požehnaním jedna pre druhú. A začali dlhý rad žien, ktoré sa stali veľkým požehnaním v dejinách Cirkvi. Ako dievčatá, matky, rehoľné sestry, vdovy i kráľovné. Akým požehnaním sú dobré ženy dodnes! V Cirkvi boli ženy ctené dávno pred akoukoľvek modernou emancipáciou, pred akýmkoľvek feministickými organizáciami, a to nie ako mužatky, nie ako filmové a či spevácke hviezdy, lež ako obetavé matky a sestry, šíriace pokoj a lásku. Kto normálne by necítil úctu pred Matkou Tereziou alebo Zdenkou Schellingovou? Cirkev si ctí veľkosť žien, raz verejne známu, inokedy skrytú ako u Terezky z Lisieux, Bernadety Soubirousevej, Márie Goretti, či Margity Márie Alacoque.

(Pokračovanie na 5. strane)

Po ôsmich rokoch pravicového vyčinenia, poznamenaného najmä pohrdaním verejnou mienkou a výpredajom národného bohatstva, sa stala jedinou alternatívou vládna koalícia Smer-SD, SNS a ĽS-HZDS. Pohrdanie verejnou mienkou ako metóda vládnutia Dzurindovej koalície natoľko prirástlo k spôsobom SDKÚ-DS, KDH a SMK, že ťažko stráviteľnú prehru označovali takmer za tragédiu pre krajinu. Aby to naozaj ako tragédia aj vyzeralo, využili všetky medzinárodné možnosti, aby okydali novú štátnu reprezentáciu Slovenskej republiky a vytrestali voličov za to, že podľa pravdy rozhodli o mandáte vládnut' v najbližšom štvorročnom období. Svorne zabudli, že slušnosťou býva ponechať novej vláde sto dní na vytvorenie vládneho programu a začatie jeho uvádzania do praxe.

Ale nuž čo, nič iné sa od spupných politikov, ktorí ochoreli na sebaistotu, ani nedalo očakávať. Nakoniec, prenechajme ich na posúdenie vlastným priaznivcom, ktorí už začínajú chápať, ako

Úchytkom

TEODOR KRIŽKA

ich reprezentanti v politike sústavne triafajú do záujmov vlastného národa. Proces sebareflexie už spustilo KDH, ktorého členská základňa nastatok začína chápať, že elitárstvo nemá byť hlavnou črtou konania politikov, tobôž kresťanských demokratov.

Ponechajme však nateraz osud opozície súdu času a všimnime si prvé týždne vládnutia novej koalície.

Robert Fico začal ako rozvážny politik, ktorý je odhodlaný nenechať sa rozptyľovať opozíciou, ktorá sa správa ako jedináčik pripravený o obľúbenú hračku. Rozhodol sa nepristúpiť ani na provokácie novinárov, ktorí by radi siali kúkoľ do radov koalície, ak už medzi vládnuce strany nevedia zasiať svár. Na chvíľu mu síce opraty akoby vypádali z rúk alebo iba poslepiacky hľadal dirigentskú paličku, lebo jeho orchester očividne spočiatku neladil, no postupom času sa mu darí synchronizovať vládnu zostavu.

Nateraz najkontroverzejšie verejnosť napodiv vníma pôsobenie podpredsedu vlády Dušana Čaploviča, ktorý sa očividne ponáhľa zaujať bulvárnymi témami ako zákon o registrovanom partnerstve či odluka cirkvi od štátu. Predbehol tak i Vladimíra Mečiara, ba aj Jána Slotu, z ktorého by niektoré maďarské kruhy rady urobili príčinu na ochladenie medzištátnych vzťahov. Priznám sa, nechápem pána Čaploviča, najmä nepoznám motívy, ktoré ho k tomu vedú, lebo v jeho prípade sotva možno hovoriť o naivite či hlúposti. Rád by som tieto vyhlásenia chápal nie ako agendu obrátenú k domácejmu adresátovi, ale skôr ako pomerne málo efektívny pokus oslovit' zahraničné lobistické skupiny. Prečo tak uvažujem? Z jednoduchého dôvodu: nechce sa mi veriť, že by našiel dostatočnú podporu na presadenie týchto zámerov, ktoré vonkoncom nepatria k ústredným problémom našej krajiny, aj keď sa vo svete okolo nich odohráva húrnsky tanec.

Ponechajme však kryštalizáciu názorov na spomenuté kontroverzné otázky budúcnosti a pozvudme v súčasnej vláde ambície rehabilitovať správu verejných vecí v očiach verejnosti. Nateraz pochváľme rozvahy a štátnickú múdrosť kardinála Jána Chryzostoma Korca i predsedu KBS biskupa Františka Tondru, ktorí podali mladému predsedovi vlády príklad, ako sa má nakladať so zodpovednosťou nielen za tých svojich, ale za celú našu vlasť.

www.kultura-fb.sk

Po zostavení novej vlády víťaznou stranou SMER-SD so SNS a ĽS-HZDS sa tzv. „pravcové“ strany s porážkou nezmerili a hneď podnikli kroky na spochybňovanie a očierňovanie novej vlády aj v zahraničí. Páni europoslanci z tohto tábora požadovali vytvoriť proti vlastnému štátu v EP skupinu na monitorovanie politického vývoja. Je zarážajúce, že do vytvorenia novej koalície sa pokúsili zasahovať aj niektorí zahraniční poslanci v EP, čo evokuje isté historické paralely. Aj v minulosti kroky niektorých politikov ťažiacich po moci spôsobili, že k nám prišli rôzni poradcovia a komisári, ktorí záujmom Slovenska škodili.

Súčasný počinanie pravice nás už stálo niekoľko miliárd korún. Je to hanba a úbohosť takto sa mstiť celému národu za to, že voliči využili svoje právo a doterajšiu hospodársku a sociálnu politiku vo voľbách odsúdili.

Proti novej koalícii sa najviac angažujú politici Strany maďarskej koalície a to nielen v EP, ale aj intervenciami u maďarskej vlády. Do tejto kampane bol vtiahnutý dokonca americký kongresman maďarského pôvodu Tom Lantos, známy bojovník proti VD Gabčíkovo. Viacerí poslanci SMK, keď neboli prizvaní do zostavovania vlády, začali v médiách nálepkať a urážať najmä Slovenskú národnú stranu a jej predsedu. Odsudzujem vulgárnosť najmä verejných činiteľov, ale aj tu treba rozlišovať a mať rovnaký meter. Niektoré výroky J. Slotu v minulosti nemožno tolerovať, aj keď boli vyslovené v istej uvoľnenej situácii a vyzneli úsmevne. Avšak provokujúce

Ataky po voľbách

a pritom nebezpečnejšie boli mnohé výroky a činy viacerých politikov SMK doma i v zahraničí. Mohol by som uviesť napríklad iredentistické výroky pána Duraya o Trianone či autonómii, výroky pána Harnu o požiadavkách Maďarov siahajúcich po modré alebo, ale aj pána predsedu SMK B. Bugára, napr. „Maďari chcú územnú samosprávu, autonómiu nemajú v programe, ale ak by sa začalo hrať maďarskou kartou, budú ju požadovať“.

Komu a čím sa to vyhráza občan tohto zvrchovaného štátu maďarskej národnosti? Chceme veriť, že pán Bugár v tomto prípade riadne „uletel“. Na čo boli dobré postoje poslancov SMK ako ústavných činiteľov k maďarskej novele zákona o zahraničných Maďaroch, ktorý aj podľa RE mal exteritoriálne účinky? Čomu má slúžiť Združenie o cezhraničnej spolupráci založené v Komárne, ktoré má právo rôznych finančných prevodov a kde prednáša aj M. Duray? Takéto činy a výroky nie sú extrémne nacionalistické a iredentistické? Podobné výroky ovplyvňujú zahraničných politikov a poškodzujú náš štát.

Ešte sa Ficova vláda neujala moci a už sú v Budapešti sťažnosti o utlačaní Maďarov na Slovensku. Ministerka zahraničných vecí Maďarska pani Göncová chce pestovať so Slovenskom vzťahy len na základe toho, čo zodpovedá maďarským záujmom. Teda nie obojstranne. A naši politici sa neohradia, ba dokonca úmorne vysvetľujú,

upokojujú, až to hraničí so servilnosťou. A nad tým by sa mala súčasná vládna garnitúra zamyslieť. Chceme veriť, že bude uplatňovať u maďarskej vlády dodržiavanie ľudských práv a roky sľubované zastúpenie v parlamente pre slovenskú menšinu v Maďarsku, že sa budú u nás rovnocenne riešiť otázky aj iných národností, vrátane ochrany väčšinového národa v oblastiach, kde je v menšine. Myslím si, že žiaci škôl s vyučovacím jazykom prevažne maďarským by mali ovládať štátny slovenský jazyk, poznať slovenskú históriu podľa slovenských prameňov a mali by byť vedení k láske k vlasti, v ktorej žijú. Podivné je vidieť v správach Hírek na STV2 spievajúcich a poskakujúcich škôlkarov so šablíkami v rukách pri maďarskom pomníku. Proti komu mierili tými šablíkami?

Slováci očakávajú v národnostných otázkach dobré vzťahy, lojalitu k štátu a objektívne postoje aj k histórii. Príkladom sú vyhlásenia katolíckych biskupov oboch štátov. Ak v tomto duchu sa budú vyvíjať vzájomné vzťahy, potom sa možno nájdu aj prostriedky na odškodnenie tej malej časti občanov na Slovensku, ktorých nespravodlivo postihli niektoré Benešove dekréty.

Pokiaľ sa týka súčasnej vlády, ak v budúcnosti nebude plniť dané sľuby, dopustí sa chýb, vrátane neobjektívnych politických a ideologických postojov, kritizujeme ju, ale nepoškodujeme štát a občanov.

STANISLAV MÁJEK

Brežnevovi učenliví žiaci

Európu obchádza strašidlo „brežnevizmu“

Nyrup Rasmussen, líder európskych socialistov, sa pochválil, ako Róberta Fica varoval, že vraj v prípade koalície Smeru s nacionalistami (SNS) „sa Európa otočí Slovensku chrbtom“. Aby sme pochopili túto „dobru mienenu radu“, treba sa nad ňou iba trochu zamyslieť, a nie ju zahmlievať, ako to robia takmer všetci naši súčasní koalíční aj opoziční politici, politickí komentátori aj politológovia. Rasmussen sa totiž uvedeným výrokom jasne identifikoval nielen ako vzorný žiak súdruha Brežneva, ktorého by skutoční európski demokrati nemali trpieť v žiadnej, ani tej najbežnejšej funkcii.

Ako môžu demokrati strpieť už len to, že vo svojej „priateľskej rade“ Ficovi označil za Európu s boľševickou trufalosťou iba svojich socialistických súdruhov. V tom čase totiž proti novej slovenskej koalícii neodznili výhrady zo žiadnej inej strany etablovanej v EP. Súdruh Rasmussen takto možno nechtiac prezentoval svoje poňatie demokracie.

Francúzsky denník Le Mond napísal, že zloženie slovenskej koalície odsúdilo vedenie francúzskych socialistov i nemeckej SPD. Tito súdruhovia od starosti o to, čo by sa azda mohlo udiať na Slovensku, si zrejme nestačili všimnúť, čo sa robí u nich doma, kde každoročne aj niekoľkokrát prepukajú rasové a etnické nepokoje vyvolané neschopnosťou ich (socialistických) vlád riešiť otázky začlenenia rasových a etnických menšín do spoločnosti. (Alebo je to v ponímaní súdruhov nemeckých a francúzskych rasmussenov naopak spôsob, ako sa „efektívne“, s minimálnymi nákladmi vysporiadať s menšinami?) Súdruhovia z Francúzska a Nemecka roky zatvárajú oči pred problémami svojich Alžírčanov, či Turkov, čo ich teda primálo vidieť fatamorgánu – nejestvujúce problémy maďarskej menšiny u nás, na Slovensku?

Fico sa ich mal na to opýtať.

Le Mond ďalej píše, že belgický europoslanec Mark TARABELA si myslí, že „európski socialisti by mali prijať voči Smeru taktiku karantény, tak ako to v Belgicku robia všetky demokratické strany voči extrémne pravcovému Flámskemu záujmu“. Ľudové porenadlo hovorí (zrejme je také aj v Belgicku): „čo je dovolené bohovi, nie je dovolené Kubovi“. Vtip je v tom, že podľa Tarabelu a jeho súkmeňovcov má naveky platiť, že tými bohmi budú iba oni. Súdruhovia presadzujú vehementne sebaurčovanie právo národov, pravdaže, ak to vyhovuje im (rozbitie Juhoslávie, Kosovo). Ak nie, pohotovo vyhlásia „karantény“ a iné sankcie, napríklad, proti Flámom, Slovákom a iným „Kubom“. Ešteže tá ich „karanténa“ sa aspoň zatiaľ líši od „karantény“, ktorú voči nepohodlným osobám a národom praktizovali svojho času Stalin a Hitler.

Dvestojedenčlenná skupina socialistov v Európskom parlamente chce dať v skutočnosti ani nie tak Fica ako Slovensko a Slovákov „do lavy“, podobne, ako to urobil Brežnev r. 1968. Mnohí si pamätáme jeho „posolstvo“ ľudu ČSSR z Čiernej nad Tisou. Paradoxom dejín je, že vtedy sme stáli takmer do jedného, vrátane novinárov a slovenských komunistov, za síce komunistickou, ale našou vládou. Dnes je to inak. Čo to s nami, s našimi charaktermi, vyvíedol Čas, alebo kto(?), keď dnes nielen „bugárovci“, nielen drvivá väčšina novinárov a opozičných politikov, ale aj veľa tzv. slušných ľudí sa škodoradostne teší z rasmussenovsko-brežnevovského chrapúnkeho zasahovania do vnútorných vecí suverénneho štátu a národa? Pretože, nemýľme sa, ani zďaleka nejde o „iba“ medzistraničké zasahovanie.

Viac ako 16 rokov po prevrate, ktorý nám mal priniesť slobodu a demokraciu, nie sme schopní rešpektovať a praktizovať vo verejnom živote ani

len elementárne demokratické pravidlá, medzi ktoré patrí uznať a rešpektovať víťazstvo súpera. Naši „slušníaci“ sú pripravení podraziť a doraziť koalíciu – hoci aj za pomoci novodobých „brežnevov“ – ktorá vzišla zo skutočne slobodných volieb a je demokratickým vyjadrením vôle väčšiny národa. To je zrejme tá ich nová politická kultúra, o ktorej toľko tárali uplynulé štyri roky. Smutné je, že na pravdu a česť prisahajúci novinári, ale aj hrdí „národovci“ mlčia, akoby vôbec nechápali, o čo tu ide. V roku 1968 vskutku celý národ po podobnej „dobro mienenej“ Brežnevovej rade zavil Kremľ listami, aby tohto, v tom čase najväčšieho, súdruha upozornil: „eto naše delo“ – to je naša vec. Dnes jeho pohrobkovia podobným spôsobom „radia“ Ficovi, no Slovensko je ticho, (ak sa škodoradostne nesmeje), nik nepíše do Strassbourgu ani Bruselu, že to, kto a s kým nám vládne, je iba naša vec, do ktorej nemá právo zasahovať a ak o to nežiadame, ani len dobromyseľne nám radiť nik pomimo „nášho dvora“. Tak káže slušnosť i zatiaľ všeobecne platné zásady medzinárodného práva.

Niekomu sa môže zdať, že v r.1968 išlo o čosi úplne iné a že vyhrážky európskych socialistov na Ficovu adresu sú iba straníckou záležitosťou a nás, občanov Slovenska, sa vlastne ani netýkajú. Podľa komunistu-chartistu Kusého vraj Európski socialisti majú na ne dokonca plné právo, pretože Fico so Smerom sa medzi nich dobrovoľne prihlásil, chcu medzi nimi byť, a preto ich názory musia rešpektovať.

Táto téza nie je pravdivá z dvoch dôvodov. Po prvé, Európski socialisti sa deklarujú ako demokrati. Ako demokrati by mali preto rešpektovať demokraticky vyjadrenú vôľu ľudu (aj slovenského). Ten sa vyjadril v relevantných prieskumoch za koalíciu Smer – ĽS HZDS – SNS a túto svoju vôľu potvrdil vo voľbách. Ignorovať vôľu voličov Fico ako demokrat nesmel a nesmie. Ak to súdruhom rasmussenom povedal a oni ho napriek tomu nútli vôľu ľudu ignorovať a za to, že ich neposlúchol, ho chcú sankcionovať, svedčí to nielen o ich nedemokratickosti, ale aj o ich diktátorských manieroch. Európa by mala, pokiaľ ide o socialistov takéhoto rázu, spozornieť a spozornieť by mala samotní socialisti, najmä pri výbere svojich funkcionárov.

Po druhé, Fico a jeho Smer v súčasnosti nesú zodpovednosť za zvrchovaný členský štát EÚ. Každý útok a sankciu voči nim, bez toho, aby mali oporu v medzinárodnom práve, nemožno chápať inak ako útok a sankciu voči suverénemu štátu, jeho všetkým občanom, bez výnimky. Zo strany Rasmussen a jeho socialistov je to bezprecedentná, vrcholne arrogantná urážka Fica a jeho Smeru, ale najmä Slovenskej republiky, jej občanov. Takto by to mali vnímať naši politici bez ohľadu na ich stranícku príslušnosť – a podľa toho reagovať doma i v zahraničí. Nie tešíť sa, nie donášať von, prosíkať o podporu proti „zlým Ficovi, Slotovi, Mečiarovi a vyhrázať sa. Zdá sa, že jediný, ktorý to pochopil so súčasnej opozície, je Ján Čarnogurský, v minulosti jeden z najprominentnejších „vtákov“, ktorí v rokoch 1996-1998 „to“ s obľubou robili do vlastného hniezda. Dnešné rasmussenovské „demaře“ sú trpkým dôsledkom toho, na čo ich vtedajšia opozícia naučila. Akoby nestačilo, súčasní europoslanci za KDĽ, SMK i SDKU-DS sa poponáhľali a žiadajú opäť o „bratskú pomoc“. Ich iniciatíva by mala byť široko pranierovaná a aj NR SR patrične odsúdená. Nielen to, voči týmto „poslancom“ by mali byť vyvedené trestnoprávne dôsledky, rovnako ako voči tým, ktorí v r. 1968 žiadali o „bratskú pomoc Brežneva. Oni sú príčinou toho, že Slovensko sa opäť stáva fackovacím panákom Európy.

JOZEF HLUŠEK

Kresba: Andrej Mišanek

Korekcia monopolných cien vládou je oprávnená

V ekonomickej časti "Programového vyhlásenia vlády SR" je prorastová hospodárska politika vlády spojená s postupným hľadáním rovnováhy medzi verejnými záujmami a záujmami firiem, obchodných a finančných spoločností tak, aby hospodárska politika štátu vytvárala podmienky pre rast zamestnanosti, prosperitu trhových subjektov a jednotlivcov pri akceptovaní verejných záujmov. Ciele určené v Programovom vyhlásení chce vláda dosiahnuť pri plnení maastrichtských kritérií. Realizácia takto určených cieľov však vyžaduje súčasnosť všetkých subjektov národného hospodárstva.

Avšak už prvé opatrenia vlády v ekonomickej oblasti sa stretli s neporozumením zo strany časti podnikateľských kruhov, ktoré majú dominantné postavenie v národnom hospodárstve. V tomto smere vystúpenia niektorých analytikov v tlači skôr vychádzali zo záujmov finančných a kapitálových skupín a inštitúcií ako zo stavu a potrieb spoločnosti. Tomu zodpovedali aj komentáre v masovokomunikačných prostriedkoch, ktoré jednostranne interpretovali úlohu štátu a trhu v národnom hospodárstve. Pritom štát už od svojho vzniku plní hospodárske funkcie, formuje podnikateľské prostredie.

Rozsah a intenzita zásahov štátu do národného hospodárstva sa mení v čase a v priestore. Znásobovala sa zakaždým ako štát podporoval ekonomický rast, pôsobil na tvorbu a rozdeľovanie národného dôchodku. Spríevodným znakom ekonomickeho rozvoja boli takto obdobia silného a

slabého štátneho intervencionizmu. V ekonomickej teórii týmto obdobiam zodpovedali teórie a hospodárska politika, ktorá na jednej strane zdôvodňovala štátny intervencionizmus a na druhej liberalizmus, nezahovanie štátu do národného hospodárstva.

Cenová politika novej vlády, ktorá je spojená s rozdeľovaním národného dôchodku sa stala jedným z úskalí jej hospodársko-politických opatrení. Ukázalo sa, že vláda sa musí vysporiadať s dominujúcim postavením výrobcov a majiteľov distribučných sietí na Slovensku. Prax potvrdila, že dominujúce postavenie na trhu vedie k zvyšovaniu cien, absenciou zodpovednosti voči spotrebiteľom a vývoju ekonomiky.

Pod vplyvom monopolistických praktík, ekonómia odmietla už v 30. rokoch minulého storočia predstavu o dokonalej konkurencii ako mechanizme zabezpečujúcom rovnováhu ekonomickeho systému, nakoľko monopoly vystupujú neraz ako činiteľ, ktorý prostredníctvom monopolných cien destabilizuje ekonomiku. Vidíme to aj v súčasnosti pri rastúcich cenách energie, ktoré zdražujú dopravu, dvihajú ceny ostatných tovarov, čím sa znižuje celkový kúpyschopný dopyt s negatívnym dopadom na tempo ekonomickeho rastu.

V trhových ekonomickech takto správanie je predmetom protimonopolného zákonodarstva, hospodársko-politických opatrení vlády, ktoré sú zamerané na alokáciu zdrojov. Tieto opatrenia sú akceptované aj v USA a v ďalších priemyselne vyspelých štátoch.

V rámci globalizácie koncentrácia vý-

roby a predaja do rúk malej skupiny predávajúcich sa stala všeobecným javom, na trhu vyústila do monopolného postavenia niektorých výrobcov a majiteľov distribučných sietí. Toto postavenie sa premietlo do cenovej politiky strategických podnikov na Slovensku. Znamená, že všeobecné úvahy o racionalizácii trhu, ktoré majú vysvetliť tvorbu cien sú len v rovine teoretických špekulácií. Monopoly využívajú rôzne spôsoby maximalizovania zisku s cieľom maximalizovať aktíva v bilancii. Extrémne správanie sa monopolných výrobcov by mohlo viesť aj k negatívnym sociálnym dôsledkom, čomu by nemuseli zabrániť ani antiextrémistické opatrenia vlád. Zásahy štátu do tvorby monopolných cien sú preto možné a zdôvodnené, využívajú sa v súlade s princípmi trhu, aj keď monopoly sa bránia týmto zásahom. V tejto súvislosti je potrebné konštatovať, že ceny najdôležitejších tovarov sa monitorujú aj v priemyselne vyspelých štátoch. V prípade potreby, uplatňuje sa aktívna cenová politika štátu. Napríklad, v rámci protinflačnej politiky, Nixonová administratíva uplatnila cenovú reguláciu.

Taktiež na Slovensku, nová vláda musí venovať pozornosť cenám a cenovej politike strategických podnikov, pokiaľ chce plniť maastrichtské kritériá a ciele určené v programovom vyhlásení vlády. V opačnom prípade bude politika vlády nedostatočne cieleňá a nepovedie k požadovaným výsledkom.

RADA NEZÁVISLÉHO ZDRUŽENIA EKONÓMOV SLOVENSKA

Ked' začiatkom deväťdesiatych rokov v NR SR pri istej príležitosti povedal Prokeš, že najväčším bohatstvom Slovenska je voda a dodal, že nasledujúca svetová vojna, ak bude, nebude kvôli nafte, ale určite kvôli vode, opoziční poslanci, ktorí sú dnes zhodou okolností opäť v opozícii, sa pustili do rehotu, čo bolo signálom pre „nezavislú“ tlač, aby sa v nasledujúcich dňoch z Prokeša vymievala aj ona. Dnes všetci vieme, že Prokeš hovoril pravdu. Nikoho zo „zainteresovaných“ poslancov, či „nezavislých publicistov“ však do tejto chvíle nenapadlo, aby sa Prokešovi za vtedajšie nactiúťhačstvo čo i len slovom ospravedlnili. Prečo aj, Prokešovo tvrdenie malo podporiť dostavbu VD Gabčíkovo – Nadmaroš - a to nebolo vyvolenej menšine po vôli.

Podobných príkladov nactiúťhačstva by sa našlo v krátkej histórii našej druhej republiky viac. Najčerstvejší je z prvých dní vlády Róberta Fica, ktorý na margo kritiky európskych socialistov voči Smeru povedal, že uvedení páni kritizujú jeho vládu na nátlak veľkých nadnárodných firiem, ktoré sa boja o svoje zisky. Fico si za svoje tvrdenie vyslúžil výsmech od opozície, novinárov i „politológov“ a, žiaľ, i od svojej podpredsedníčky, poslankyne Európskeho parlamentu. Všetci unisono tvrdia, že také čosi nie je možné a že Fico, tak ako kedysi Mečiar, hľadá v zahraničí nepriateľa iba preto, aby odvádzal pozornosť občanov od problémov, ktoré má doma.

Posmievať sa z Fica oprávnené alebo kamufľujú pravdu? Nechajme o nej, teda o pomeroch v EP hovoriť Belén Balanyová, členku mimovládnej „Corporate Europe Observatory“ (CEO):

V období uplynulých dvadsiatich rokov sa Brusel premenil na magnet, ktorý priťahuje celé skupiny nátlakových kancelárií a firmy zaoberajúce sa „public relations“, aby tieto mohli čo najúčinnejšie pôsobiť na európske inštitúcie. V súčasnosti totiž viac ako 50% z celej legislatívy 25 členských štátov EÚ má svoj pôvod v Bruseli a v oblasti životného prostredia je toto percento ešte vyššie, blížiac sa až k 80-ke. Minimálne odhady udávajú, že v Bruseli pôsobí okolo 15 000 lobistov, ktorí sa usilujú vplyvať na európske inštitúcie „na plný úväzok“. Viac ako 70% z týchto intrigánov tvoria exponenti veľkých firiem.

Svet firemnej lobby v Bruseli tvorí viac ako tisíc nátlakových skupín, stovky kancelárií public relations, početné advokátske kancelárie, ktoré ponúkajú lobing, tucty „laboratórií nápadov“, ktoré sú financované priemyselnými kruhmi. Okrem nich tam majú vlastné „úradu pre európske záležitosti“ stovky podnikov.[1]. Ročné náklady na podnikateľskú lobby v Bruseli sa pohybujú v rozmedzí 750 miliónov až 1 miliardy euro[2].

Podnikateľské nátlakové skupiny sa do Bruselu zliekli ako muchy na med počas zjednocovania Európy. Niektoré, predovšetkým Európsky okružný stôl priemyselníkov (ERT), hrali rozhodujúcu úlohu pri projektovaní a urýchľovaní procesu zjednocovania [3]. V polovici 80. a na začiatku 90. rokov táto skupina tvorená šéfmi 45 najväčších európskych firiem hrala kľúčovú úlohu pri podpore integrácie trhov, ktorá vytvorila základ pre neoliberalne reformy zmietajúce v posledných rokoch Európu.

V Bruseli panuje na rozdiel od členských štátov taká politická kultúra, ktorá umožňuje, aby profesionálny lobing bol čoraz rozšírenejším spôsobom robenia politiky. Súhrny správania sa, postupov konania, nedostatok autentickéj verejnej európskej diskusie o prerokovaných otázkach a relatívna slabosť sociálnych skupín na európskej scéne, to sú faktory, ktoré vytvárajú ideálne podmienky na to, aby podnikateľská lobby bola úspešná. Pri takomto stave nie je nič divné na tom, že školenia o vykonávaní lobingu sú mimoriadne expandujúcou oblasťou. Dostatočne ilustratívnymi príkladmi sú intenzívne večerné kurz organizovaný gigantom v oblasti public relations Bursom-Marsteller, i najčítanejší týždenník v mesiaci *European Voice* [4].

„Potrebujem lobistov, som závislý od lobistov“, vyjadril sa istý europoslanec z Veľkej Británie pred viac ako stovkou ľudí, ktorí sa tlačili v jednej miestnosti ho-

tela Marriot, po zaplatení poplatku 300 euro za osobu. Možno sú europoslanci preťaženi množstvom tém, o ktorých musia rozhodovať až do najmenšieho detailu a často tento svoj problém riešia tým, že sa stanú chorobne závislými od lobistov. Dotyčný poslanec po spomenutom úvode prítomným vysvetľoval, že od lobistov nežiada všeobecné komentáre, ale že to, čo chce, sú zlepšenia, či opravy konkrétneho textu návrhov zákonov, ktoré by potom priamo v príslušnej komisii či na plenárnych zasadnutiach EP mohol prezentovať tak, aby sa o nich dalo hneď hlasovať. V EP je nanešťastie zaužívaná procedúra, ktorá umožňuje, aby sa veľa úprav skoncipovaných zástupcami priemyslu (a občas tiež skupinami občianskych organizácií), premenilo na zákon. Europoslanci pri súčasnej praxi riskujú, že postupne sa zmenia v obyčajných prostredníkov, ktorí iba prednášajú požiadavky priemyslu a mechanicky prijímajú rozhodnutia. Mnohí z nich po uplynutí svojho funkčné-

ho obdobia aj prechádzajú k podnikateľskej lobby. Okrem iných, napríklad, Briti Nick Clegg (liberálny demokrat) a David Bowe (labourista), ktorí sa po opustení Európskeho parlamentu v r. 2004 stretli v lobistickej stajni firmy GPlus Europe.

Po skončení svojho mandátu sa do Bruselu vracia aj veľa komisárov, aby ďalej pôsobili ako intrigáni (lobisti) v prospech priemyselníkov. Výstižným príkladom v tomto smere je Leon Brittan, exkomisár pre obchod (1994-99), ktorý pripravil postoj Únie v rokovaniach o fungovaní GATS. Od r. 2000 sa Brittan ako predseda Výboru LOTIS, ktorá reprezentuje v britskom priemysle finančníkov, venoval nátlakovým praktikám voči svojim následníkom, Pascalovi Lamym a Petrovi Mandelsonovi.

Povestná je lobby vo Washingtone D. C. Svoju povesť si vyslúžila agresívnymi spôsobmi presadzovania svojich zámerov v kontraste s miernejšími spôsobmi panujúcimi v Bruseli. Rozdiel sa však znižuje. Jednou z prednášajúcich v kurze lobistov, ktorý sa konal v hoteli Marriot, bola Chrissie Kimmons(ová), riaditeľka jednej zo stoviek poradní o európskych záležitostiach, ktoré pracujú v Bruseli. Kimmons(ová), ktorá skôr ako sa stala lobistkou pre GlaxoSmithKline, prednášala o hlavných firemných stratégiách lobby v Bruseli, odporúčala prítomným „poslucháčom“ začať s „Kofim Annanom“, a pokračovať s „dohadovačom“. V jej žargóne robíť „Kofim Annana“ značí nadväzovať styky s europoslancami s cieľom v prvom kroku získať od poslancu istý prísľub vo veci, a tak zabrániť horšiemu výsledku, zatiaľ čo „dohadovač“ značí - urobiť s ním obchod, zmluvu o tom, ako zaobchádzať s mimovládnymi organizáciami (ONG) a odborními.

Tieto dve stratégie používala podnikateľská lobby počas posledných dvoch dekád veľmi často, no v poslednej dobe sa začínajú používať ešte agresívnejšie praktiky, napr. „dentista“ (najskôr vytrhnúť zlý zub – teda tú časť legislatívneho návrhu, ktorá sa im páci najmenej - a potom, hneď po jej vylúčení, sa zapodievať tým, čo z návrhu zostalo), alebo „bojová helikoptéra“, čo značí hrozby - napríklad preloženia tých, ktorí návrh predložili, ak ho neodvolajú.

Postoj európskej zamestnávateľskej organizácie UNICE ukazuje príklad obratu smerom k takýmto tvrdším taktikám. UNICE žiada moratórium vo všetkých sociálnych iniciatívach až dovtedy, pokiaľ sa nesplní cieľ „Lisabonskej agendy“, teda aby sa EÚ stala konkurenčne najsilnejším ekonomickým blokom vo svete.

Príchod Barrosa do predsedníckeho kresla EK v októbri 2004 veľmi prispel k tomu, aby podnikatelia tvrdším presadzovaním svojich postojov sňali svoju niekdajšiu masku sociálnej a environmentálnej rétoriky. Barroso totiž jasne vyhlásil,

že cieľ Lisabonskej agendy v oblasti posilňovania konkurencieschopnosti budú mať počas jeho funkčného obdobia absolútnu prioritu.

Náreky priemyslu na nepriaznivé dôsledky sociálnych a environmentálnych programov na ich konkurencieschopnosť, ochudobňujú jednu po druhej iniciatívy uskutočňované s cieľom chrániť zdravie zamestnancov, či životné prostredie. Smutným príkladom je REACH, systém navrhnutý na registráciu a testovanie chemických látok. Návrh Združenia pre zlepšenie jestvujúcej katastrofálnej normy o chemických látkach vyvolal najväčšiu kampaň podnikateľskej lobby, aká kedy bola v Európe k dátumu písania tohto článku. [5]. Kampaň bola vedená CEFIC, európskou asociáciou chemického priemyslu a mala k dispozícii energickú podporu chemického priemyslu USA i Bushovej administratívy. Výsledkom tejto kampane, v ktorej dopadové štúdie plné lži a nekalých taktík, doslova plytvali šire-

ním paniky s cieľom oddialiť uvedený proces je, že REACH postupne strácal pôvodný obsah, až kým sa z originálneho návrhu nestal iba jeho tieň.

Napriek výraznému zvýšeniu počtu lobistov a rastúcemu politickému vplyvu veľkých podnikov, nejstávajú pravidlá, zákony, či normy, ktoré by regulovali pôsobenie lobby v európskych inštitúciách. V matrike Európskeho parlamentu figuruje viac ako 5 000 akreditovaných lobistov s povolením vykonávať túto činnosť, ale zoznam obsahuje iba meno a organizáciu. Nie sú v ňom údaje o tom, pre koho lobista pracuje, ani v akej oblasti, ani s akým rozpočtom. Pokiaľ ide o Európsku komisiu, k návrhom na regulovanie lobby sa stávala dosť nepriateľsky. V priebehu posledných rokov sa však nielen zvyšoval počet lobistov, ale silneli aj požiadavky verejnosti, aby sa vymedzili hranice ich vplyvu.

Čoraz väčšie pochybnosti obyvateľstva voči európskym inštitúciám, nabádať EK hľadať mechanizmy pre legitímne pôsobenie lobby. V marci 2005 viceprezi-

dent EK a komisár pre správu, audit a boj proti korupcii, Sim Kallas, oznámil začatie činnosti Európskej iniciatívy pre transparentnosť (European Transparency Initiative, ETI) [6]. V jednom vystúpení na prekvapenie mnohých Kallas zdôraznil vplyv tých viac ako 15 000 lobistov v Bruseli a sťažoval sa na „absolútny nedostatok noriem o informáciách a registroch o operáciách lobby v EÚ...“ Po prvýkrát sa tak v EK otvorili dvere pre možnosť uviesť do praxe povinnú informáciu o uskutočňovaní nátlakových aktivít.

Voči takémuto kroku však je a bude zúrivá opozícia. Medzi oponentmi vynikajú Asociácia profesionálov pre európske záležitosti (SEAP), ktorá bola vytvorená v r. 1997, aby zabránila akémukoľvek spôsobu záväznej regulácie lobby a EPACA, Európska asociácia konzultantov verejných vecí, vytvorená v januári 2005 [7]. Okrem týchto skupín, ani samotní lobisti podnikateľov nie sú veľmi spokojní s návrhom. Jeho početní zástancovia sú na-

opak medzi občianskou spoločnosťou. V júli 2005 sa vytvorila Aliancia pre transparentný a etický lobing (Alliance for Lobbying Transparency and Ethics Regulation, ALTER-EU). Je to združenie sociálnych hnutí, odborov a akademikov za silnú ETI. Okrem záväzných noriem pre transparentný lobing, ALTER-EU tiež požaduje zlepšenie kódexu správania sa pre európskych komisárov a definitívne skoncovanie s privilegovaným prístupom priemyselnej lobby k európskym zákonodárcom a vysokým úradníkmi EÚ [8].

Od pamätného prejavu Kallasa po zúrivé reakcie priemyselníkov a veľkej časti EK sa zdá, že zodpovední ľudia z ETI oddialili možnosť prijatia záväzných noriem a uprednostnili povolné kódexy, ako aj iné „pôvaby“ v účinkovaní lobby v EÚ. Firmy sa vždy častejšie namiesto kategorického odporu voči sociálnym alebo ekologickým cieľom, ktorými sa sleduje prípadná regulácia dôsledkov ich činnosti, deklarujú ako čelní zástancovia daného cieľa, no s podmienkou, že na ne nebudú uvalené konkrétne záväzky a nechajú sa im naďalej

POZNÁMKY K TEXTU

[1] CORPORATE EUROPE OBSERVATORY (Júl 2005): Lobby Planet Guide, Brussels, the EU Quarter.

[2] EUROPEAN VOICE: „A spoonful of sugar makes the message go down“, Vol. 11 No. 33: 22. september 2005.

[3] BALANYÁ, Belén; DOHERTY, Ann; HOEDEMAN, Olivier; MA'ANIT, Adam Y WESSELLUS, Erik (2002): Europa, S.A., Barcelona, Icaria Editorial, Colección Antrazyt.

[4] EUROPEAN VOICE Y BURSON-MARSTELLER: „Lobbying: developing the strategy - delivering the results“, 15. júl 2004.

[5] CORPORATE EUROPE OBSERVATORY (Marec 2005): „Bulldozing REACH - the industry offensive to crush EU chemicals regulation“.

[6] KALLAS, Sim (3. marec 2005): „The need for a European transparency initiative“, ponencia ante la European Foundation for Management, Nottingham Business School, Nottingham.

[7] Evolución del “Grupo del Código de Conducta“.

[8] ALTER-EU (19. júl 2005): „Ending corporate privileges and secrecy around lobbying in the European Union“.

ERT: La European Round Table of Industrialists

GATS - Všeobecný dohovor o trhu so službami (anglický výraz „General agreement on trade in services“) alebo „liberalizácia“(1994)

O LOTIS: Súbor dokumentov, písomností zo súkromných stretnutí Výboru pre liberalizáciu obchodu a služieb (LOTIS), získaných televíziou BBC pre program *Newsnight*, podrobne popisuje 14 tajných schôdzok hlavných vyjednávačov obchodov so službami VB, Anglickej banky v čase od apríla 1999 do februára 2001, a tých čo ťahajú za špagátky v euroamerickom svete obchodu. Medzi tými, čo sa zúčastňovali rokovani LOTIS za zatvorenými dverami bol i Peter Sutherland, medzinárodný prezident obchodnej banky *Goldman Sachs*, so

voľné ruky. V prípade ETI nie je ešte s konečnou platnosťou rozhodnuté, ale je možné, že výsledkom nakoniec bude čosi také bezkrvné, že to nielen neumožní zaujať účinné stanovisko k činnosti a vplyvu lobby, ale naopak, využije sa to na jej legitimizovanie.

Slobodný prístup k údajom, ktoré je v súčasnosti možné zhladiť iba s vynaložením enormného úsilia, by nám mohol umožniť jediný dobrý predpis, ktorý by z nich urobil vec verejnú. Škandalózne množstvo prostriedkov investovaných kvôli ziskom podnikateľov a často s katastrofálnymi sociálnymi dôsledkami ich vplyvu na spoločnosť, môžu zmobilizovať veľký ľudový odpor viac, ako mnohé kampane, ktoré sa konali do dnešného dňa. Samozrejme, spomínaný predpis by neznamenal koniec moci podnikateľov v Bruseli, no je to nevyhnutný krok správnym smerom. Z tohto poznania prameni dôležitosť boja za jeho prijatie. Vyniesť tieto skutočnosti na svetlo sveta napomôže skoncovanie symbiózy medzi ekonomickými a politickými aktérmi a môže podnieť spoločnosť, aby odmietla prinášať ďalšie obeť v oblasti sociálneho a ekologického pokroku a nedala ho do zálohy „medzinárodnej konkurencieschopnosti“, ale domáhala sa opravdivej demokratickej kontroly ekonomiky.

Fakty, ktoré uvádza Belén Balanyová, potvrdzujú, hoci nepriamo, že Fico hovoril pravdu. Nielen to, oni poukazujú najmä na nebezpečenstvo, pokiaľ ide o ďalší demokratický vývoj EÚ z hľadiska rozhodovacích procesov, ktoré sa v jej rámci uskutočňujú a ktoré by mali vždy rešpektovať záujem všeobecného dobra. Keďže táto axioma R. Schumanna, zakladateľa EÚ, je dnes najmä v dôsledku nekontrolovaného pôsobenia lobistických skupín flagrantly porušovaná, je veľmi dôležité, aby občania EÚ a teda aj Slováci boli o pozadí všetkých rozhodnutí prijímaných poslaneckými frakciami EP alebo samotným EP pravdivo informovaní a nie čičikani „sladkými ľami“. O EÚ takto informujú občania iných členských štátov stovky renomovaných odborníkov z mimovládnych organizácií, iba tie naše „občianske a novinárske oká“ akoby nič nevideli a uši nič nepočuli. Radšej sa posmievať Ficovi za to, že povedal pravdu o vplyve priemyselnej lobby na rozhodovanie socialistov v EP. Je to zrejme bezpečnejšie a asi aj dobre platené. Kým, to je po tom, čo sme sa o lobingu v EP dozvedeli od B. Balanyovej, celkom zbytočná otázka.

JOZEF HLUŠEK

Zvýšenie finančnej zodpovednosti európskeho financovania

Posilnenie personálnej integrity a nezávislosti inštitúcií EÚ

Zavedenie prísnejších kontrol voči lobistom ALTER-EU : Aliancia pre transparentnosť lobovania a etickú reguláciu (Alliance for Lobbying Transparency and Ethics Regulation - ALTER-EU) (webstránka) (EN)

CEO: Výskumná skupina aktivistov zameraná práve na analýzu politickej moci koncernov a ich záujmových skupín.

Odvrátená strana Evropské unie - Evropa v režii nadnárodných korporácií Belén Balanyá, Ann Doherty, Olivier Hoedeman, Adam Ma'anit, Erik Wessellus · Vydavateľstvo: PARADIGMA.SK, 2003

Odvrátená strana EU je prvni hlbokou analýzou promyšleného a cielevedomého spôsobu, jakým nadnárodní obchodní společnosti působí a udávají směr politice EU. Na faktech dokazuje rostoucí vliv lobistických skupin korporací na vrcholové politiky a státní úředníky, kteří však na druhé straně ignorují mínění malých podnikatelů, odborů a občanského sektoru. Autoři odhalují tyto antidemokratické praktiky a poukazují na strukturální a politické faktory, které umožnily získat korporacím dominantní politický vliv v Evropě. Zkoumají, jak byly vlády dotlačeny k demontáži a privatizaci veřejných služeb, deregulaci průmyslu, odstraňování sociálních a ekologických ochranných opatření pod záminkou zvyšování konkurenceschopnosti. Případové studie jsou věnovány evropskému lobování v oblasti biotechnologie, public relations a summitu Spojených národů o změnách klimatu. I zde se potvrzují slova anglického profesora Johna Graye, že demokracie a globální volný trh jsou jako oheň a voda. Je zajímavé ale i znepokojující, že toto zákulisní působení se dosud nestalo předmětem zájmu kritických médií, která o těsných vztazích „nezavislých“ grémii a pracovních skupin EU s velkým průmyslem většinou cudně mlčí.

Zábery novej vlády Roberta Fica postupne vybudovať sociálny štát a zaviesť model sociálne a ekologicky orientovanej trhovej ekonomiky, ktorá prevláda v členských štátoch EÚ, sú paradoxne limitované tieňom plnenia maastrichtských kritérií na zavedenie eura v roku 2009. Aj preto mnohé opatrenia smerujúce k napravovaniu skrivodlivosti spôsobených rýchlostnou liberalizáciou a reformami na báze šokovej terapie sú podmienené vo vládnom programe formulou „ak... nám to dovoľí plnenie maastrichtu“. To značí 3% deficit štátneho rozpočtu, zahraničný dlh mať pod úrovňou 60 % HDP, nesmie sa prekročiť o viac ako jeden a pol percenta priemer troch členských krajín únie s najnižšou infláciou, garantovať trvalo udržateľný ekonomický rast.

Deficit verejných financií bol roku 2005 dve celé deväťdesiatpäť desiatin percenta. Rozpočet na rok 2006 ráta s deficitom dve celé deväť desiatin až tri percentá. V SR je (podľa údajov z roku 2003) spomedzi nových krajín EÚ tretia najvyššia miera zadlženosti (42,8 % z HDP za rok 2003, v Poľsku je 45,4 %, v Maďarsku 59 %, a v Česku 37,8 % z HDP). Inflácia v roku 2004 bola 7,5 %, v roku 2005 predstavovala 3,4 % a v roku 2005 4,3 %. V máji 2006 medziročne vzrástla na 4,8 %. Ekonomický rast je zatiaľ na udržateľnej úrovni. NBS predpokladá ekonomický rast v roku 2006 na úrovni 6,7 %, v roku 2007 vzrastie na 7,1 % a v roku 2008 na 5,7 %.

Makroekonomické očakávania Ministerstva financií SR sú takéto: rast ekonomiky v stálych cenách (z roku 1995) za roky 2007 až 2010 v rozmedzí od päť do šiestich percent ročne; priemerná ročná inflácia v roku 2006 tri a pol percenta, dvojpercentná v rokoch 2007 a 2008, dve celé štyri desatiny percenta v roku 2009 a dve celé šesť desiatin percenta v roku 2010. Priemerná evidovaná miera nezamestnanosti by sa mala pohybovať v rokoch 2006 až 2010 okolo desať percent. Plánovaný deficit rozpočtu verejnej správy by mal byť v roku 2007 tri percentá, v roku 2008 dva a pol percenta a roku 2009 dve percentá.

Pre novú vládu ide iba o odporúčanie, ktoré sa môže zmeniť podľa vlastných predstáv.

Zviazanie koruny s eustom bude podstatne ovplyvňovať aj ďalší reformný proces na Slovensku. V porovnaní s okolitými krajinami, ktoré nebudú pripravené zaviesť jednotnú menu, bude treba vyvinúť značné úsilie nielen pri plnení maastrichtských kritérií, ale aj v uskutočňovaní reformného procesu a miere inflácie. Na Slovensku nebude ľahké zabezpečiť infláciu okolo dvoch percent, aby sa splnilo inflačné kritérium (nesmú prekročiť o viac ako jeden a pol percenta priemer troch členských krajín únie s najnižšou infláciou), garantovať trvalo udržateľný ekonomický rast a plniť ďalšie maastrichtské kritériá na zavedenie eura. Ešte zložitejšie bude pritom súčasne harmonizovať (upravovať, zmeniť) reformy sociálneho systému s priaznivým dosahom na obyvateľstvo.

Vstup Slovenska do eurozóny by mal priniesť nielen teraz ťažko odhadnuteľný mierny rast cien tovarov a služieb, ale aj rast ceny práce, teda aj miezd a plátov. Po vstupe do eurozóny sa inflácia, teda rast cien

zrýchli asi o jeden percentuálny bod. Súčasne sa predpokladá, že zavedením eura sa zvýši rast ekonomiky o jeden percentuálny bod.

Treba ešte upozorniť na ďalší dôležitý problém: So vstupom do eurozóny vzrastú aj nároky na profesionalitu politikov a najmä na ľudí, ktorí pracujú v podnikaní a v manažérskych pozíciách. V slovenskej politike nie je dostatok profesionalizmu a politika sa stále viac stáva záležitosťou bohatých ľudí s parciálnymi záujmami. V parlamente doteraz nebol dostatok intelektuálnych osobností, odborníkov znalých vecí, mienkotvorných spisovateľov, novinárov, právnikov, vedeckých pracovníkov a vysoko-

sledné miesto Slovenska v kúpnej sile obyvateľstva v rámci únie sa prejavuje v takmer likvidačnej situácii v knižnej produkcii, nedostupnosti kníh a časopisov, v drahých a pre mnohých ľudí nedostupných liekoch, potravinách a podobne. Paradoxne v tejto situácii Slovensko figuruje na zozname krajín, ktoré v Bruseli blokovali rozšírenie výnimiek pre nižšiu daň z pridanej hodnoty.

Česko na rozdiel od Slovenska si nielen udržiava vysoký štandard v kultúre, kultúru ďalej zveľaďuje a vo všetkých segmentoch rozvíja. Na Slovensku došlo k úpadku kultúry.

Podľa českého prístupu k refor-

pilo ešte roku 1999, zatiaľ nemá v úmysle euro zaviesť.

V Taliansku bývalá vládna strana Liga severu a jej koalíčni partneri spustili kampaň o vystúpení krajiny z eurozóny. Verejne žiadala referendum o spoločnej európskej mene. Ekonomicky a sociálne vyspelejšie Česko prijalo plán zaviesť euro v roku 2010. Tiež menej ekonomicky vyspelé Poľsko uvažuje so zavedením eura v roku 2010. Podobné úvahy sú v Maďarsku, ktoré ešte ďalej posúva prijatie eura, možno až na rok 2013. Česko sa vzdalo nádeje na euro v roku 2009, pretože skorý vstup do eurozóny by znamenal pre ekonomiku príliš vysoké náklady a zhoršovanie pružnosti na trhu práce.

gu by prevážili pozitívny dosah devalvácie znovu zavedenej národnej meny pri ich vývozne orientovanej ekonomike.

Nie je dosiaľ vyjasnená otázka medzi politickou a menovou úniou. Diskutuje sa o potrebe aktívnej rozpočtovej politiky únie, nutnosti koordinácie, či kompatibility národných ekonomických politik. Stále viac názorov sa prikláňa k tomu, že prv sa treba sústrediť na prehlbenie ekonomickej integrácie potrebnej na udržanie eurozóny, na reformy v súvislosti s plnením Lisabonskej stratégie vo vzťahu k udržaniu tempa s globálnou konkurencieschopnosťou. Až potom by sa malo argumentovať s verejnou mienkou obyvateľstva o láske k euru.

V priemere sa k euru hlási päťdesiatdeväť percent obyvateľov únie. Na Slovensku je to sedemdesiatdva percent a v Česku šesťdesiattri percent obyvateľov. Podľa niektorých prameňov tri najväčšie stredoeurópske ekonomiky nevstúpia do eurozóny pred rokom 2012 (Poľsko v roku 2012, Česko a Maďarsko o rok neskôr). Investori, ktorí stavili miliardy eur na to, že všetky štyri krajiny vstúpia do eurozóny pred rokom 2010, môžu byť sklamaní z tohto vývoja.

Možno stratégovia liberálnej vlády pred voľbami na Slovensku kalkulovali s tým, že prebudovanie liberálneho hospodárstva a liberálneho štátu na sociálne trhové ekonomiku a sociálny štát pri súčasnej realizácii vstupe do eurozóny v roku 2009 nebude možné. Vládný program novej vlády sa zaväzuje, že možné to je. Chce plniť sľuby, ktoré dala voličom, keď títo dali vo voľbách prednosť budovaniu sociálneho štátu a sociálnej trhovej ekonomike. S tým počty liberálov akosi nerátali. Treba rátať s tým, že liberáli môžu nastavenú pascu vstupe Slovenska do eurozóny využívať na politické ciele. Ak by vládli oni, bolo by možné aj posunúť termín zavedenia eura. Teraz však takéto úvahy sú bezpredmetné. V každom prípade pôjde o zaujímavý zápas liberálov a sociálnych demokratov, kto z koho. Treba dúfať, že nepoškodí tých, ktorí ešte vo voľbách dúfali, že sa dá na Slovensku ešte niečo zmeniť k lepšiemu.

JOZEF MIHALIK

Profesor na Trnavskej univerzite

Pasca na sociálny štát

školských profesorov. Možno aj preto štatistiky ukazujú, že Slovensko vo väčšine ukazovateľov je relatívne chudobnejšie ako ostatné krajiny. V ekonomických a sociálnych ukazovateľoch sa umiestňuje na posledných priečkach v rámci EÚ-25. Roztvárание nožníc v životnej úrovni v medzinárodnej mierke možno najlepšie ukázať v porovnaní s Českou republikou.

Česku Svetová banka zmenila štatút, ktorý ho zaraďuje medzi vyspelé krajiny, čo značí okrem iného, že bude prispievateľom na rozvojové krajiny. Slovensko je v súčasnosti poberateľom pomoci.

Česko je podľa Medzinárodného menového fondu 34. najbohatšia krajina na svete s hrubým domácim produktom na obyvateľa v parite kúpnej sily na úrovni dvadsaťtisícšesťsto dolárov. Slovensko zaujíma 41. priečku so šesťnásťtisícsto dolármi na jedného obyvateľa.

Kým Slovensko dosiahlo (2004) päťdesiatdva percent priemernej ekonomickej úrovne na obyvateľa Európskej únie (v roku 2005 to bolo 55 %), Česko sa bližie zhruba k sedemdesiattri percentám. Správa OECD o ekonomicko-sociálnej situácii v roku 2005 uvádza, že na Slovensku žije pod hranicu chudoby dvadsať percent obyvateľov. Podľa rovnakej metodiky v Česku sú to iba štyri percentá (ide o najnižší podiel chudobných na svete).

Česko využíva najnižšiu povolenú hranicu dane z pridanej hodnoty - päť percent na najviac tovarov a služieb spomedzi nových členských štátov (vrátane liekov, kníh, novín a dopravy). Slovensko je po zavedení daňovej reformy jedinou krajinou v rámci nových členských krajín únie, ktorá neaplikuje žiadnu prechodnú výnimku na zníženie daň z pridanej hodnoty. Spolu s Dánskom je jedinou krajinou, ktorá nemá zníženú spotrebnú daň na žiadny typ produktov.

Na Slovensku spolu s najnižšími mzdami má nepriaznivý dôsledok na životnú úroveň väčšiny obyvateľstva rovná daň. Po-

mám sa náklady na zvýšenie sociálnych podporných financií vďaka výraznému rastu hospodárstva a vývozu, čiastočne aj z ďalšieho zvyšovania deficitu rozpočtu a počítajú sa aj vysokými dotáciami z Európskej únie. Na Slovensku sa liberálny prístup spolieha najmä na zlepšenie hospodárskeho rastu.

A čo majú Česko a Slovensko spoločné? Vysokú mieru korupcie. Podľa Transparency International patrí Česko v celosvetovom rebríčku spolu so Slovenskom medzi štáty s najvyššou korupciou. V miere korupcie sa Česko spolu s Gréckom, Namíbiou a Slovenskom delí o 47. až 50. priečku. Napriek výraznejšej ekonomickej, sociálnej a kultúrnej pozícii Česko len veľmi opatrne pristupuje k sociálnym reformám, najmä v zdravotníctve a dôchodkovom zabezpečení.

Ešte predtým ako minister financií SR a guvernér NBS tajne v Bruseli korunu zviazali s eustom, množili sa kritické hlasy k liberálnej politike Slovenska o snahe zaviesť euro do roku 2009. Dôvodov bolo viac. V súčasnosti euro vo Veľkej Británii stráca podporu. Žiadne zmeny sa neočakávajú ani v pozícii dvoch ďalších členských krajín mimo spoločnej meny - Švédska a Dánska. Dánsko, ktoré do tohto režimu vstú-

Ilustrácia: Andrea Čepiššáková

(Dokončenie z 1. strany)

No Cirkev si ctí aj ženy pevné a odvážne ako sv. Katarína Sienská, ktorá písala pápežom a je učiteľkou Cirkvi.

Panna Mária pri návšteve Alžbety ďakovala za Božie dary. V speve Magnifikat v závere Navštívenia u Alžbety zaznieva: „Veľbí duša moja Pána... Veľké veci mi urobil ten, ktorý je mocný... Pre veľké Božie dary odteraz blahoslaviť ma budú všetky pokolenia... Boh ukázal silu svojho ramena... rozptýlil tých, čo pyšne zmýšľajú, mocných zosadil z trónov a povýšil ponížených, ... ako sľúbil našim otcom...“

Návšteva Panny Márie s jej spevom Magnifikat povzbudzuje aj nás k prehlbovaniu viery, k jej upevňovaniu, ku vzájomnej dôvere a vzájomnej spolupráci i k spolupráci s darmi božími. Aj my sme svedkami veľkých činov Božích. Aj nám Pán Boh ukázal silu svojho ramena, aj pred našimi očami rozptýlil pyšných, aj za nášho života zosadil mocnárov z trónov a nám daroval slobodu. To všetko by nás malo aj ako veriacich spájať ešte pevnejšie do jednej rodiny viery uprostred Cirkvi, aj uprostred nášho Slovenska. No ani dnes nie sme bez ťažkostí. Ako veriaci i ako Cirkev sme znova terčom útokov trufalých jednotlivcov i skupín, a to napriek tomu, že sme niesli najväčšiu ťarchu odporu za prenasledovania diktátormi a ateizmom. Toto všetko si dnes pripomínáme zvlášť na tomto zhromaždení viery na posvätnéj Mariánskej hore v Levoči. Dnes sa na nás ako veriacich a na Cirkev znova útočí. Dnes nás chcú znova poučovať o živote ľudí, ktorí sa vynorili ani nevieme odkiaľ a ako. O niektorých to aj vieme. Zaplňajú stránky novín a televíznych programov sedem dní do týždňa, poučujú nás často, ako by sme boli analfabeti a hovoria nám, čo je demokracia, čo je sloboda, čo je tolerancia, čo Cirkev smie a čo nesmie, čo môžu biskupi a čo nesmú. V tomto duchu niektorí výtečníci, takzvaní analytici a experti na históriu kritizovali celé dni a týždne pastiersky list otcov biskupov k voľbám, akoby sa biskupi boli dopustili neviem akého zlého činu. Niektorí tzv. politológovia poslali svoje protesty až do Ríma! Tito kritici majú denne plné ústa demokracie a slobody slova. Tá sloboda podľa nich siaha tak ďaleko, že komu sa zachce, môže sa rúhať Bohu, ako to urobilo jedno ministerstvo školstva susednej krajiny v učebnici pre základné školy. Sloboda slova podľa tých istých kritikov ide tak ďaleko, že vychvaľujú prejavy, romány a filmy, ktoré zosmiešňujú primitívnym spôsobom Ježiša Krista a jeho Cirkev. To všetko je podľa samozvaných tzv. analytikov a mnohých masmédií v poriadku. Aj najpokútnejšie združenie či nadácia môžu zaplavovať Slovensko svojimi názormi, často priam zvrátenými, no katolícki biskupi nesmú podľa nich svojim veriacim povedať jasne, čo je kresťanské, čo nekresťanské a čo je rovno protikresťanské. Samozvaní kritici nám to nedovoľujú a chceli by biskupov a nás všetkých umlčať, zatiaľ čo oni vystupujú v masmédiách sedem dní do týždňa. Pritom sú to často tí istí kritici, ktorí obviňovali Cirkev, že vraj mlčala za nacizmu, že pápež Pius XII. mlčal a neodsudzoval dosť nahlas lži, zločinné zákony a zločinné koncentračné tábory Hitlerove. Samozrejme, že je to lož – Cirkev hovorila aj vtedy pravdu

Prečo by sme mali byť zbabelci?

Príhovor Kardinála Korca na púti v Levoči 2. júla 2006

a bránila i chránila prenasledovaných. A na samom začiatku Cirkev vydala encykliku proti nacizmu pod názvom „Mit brennender Sorge – S páľčivou starosťou.“ Zákernosť samozvaných kritikov Cirkvi vo veci nedávneho pastierskeho listu spočívala v tom, že jedným dychom vyčítajú Cirkvi, že za nacizmu vraj mlčala, a teraz útočia na ňu za to, že nemlčí, a preto, aby mlčala. Našťastie, Cirkev sa nemusí učiť od týchto jednostranných a nekritických samozvaných kritikov. Sú tu iba niekoľko rokov, vynorili sa, ale zmiznú a o chvíľu tu znova nebudú. A niektorí už aj miznú. Cirkev je tu však dvadsiac rokov, na Slovensku tisíc rokov. A vie, aké má poslanie a v mene akej autority hovorí. Hovorí z poverenia Kristovho. Počúvajte!

Sv. Pavol napísal z väzenia v Ríme list svojmu žiakovi Timotejovi, ktorý dostal poverenie viesť Cirkev v Efeze. Timotej má v sebe roznečovať Boží dar, ktorý dostal od Krista vkladáním Pavlových rúk. „Lebo Boh nám nedal Ducha bojzlivosti, ale Ducha sily, lásky a rozvahy“ (2 Tim 1, 6-7). Sv. Pavol ďalej v liste Timotejovi píše: „Nastanu nebezpečné časy. Ľudia budú sebeckí, chamtiví, chvastaví, rúhaví, bezbožní, bezcitní ... suroví, bez lásky k dobru, budú zradní ... A týchto sa chráň.“ A na záver listu sv. Pavla nasledujú jasné slová: „Zaprisahám ťa pred Bohom a Kristom Ježišom, ktorý bude súdiť živých i mŕtvych ... Hlásaj slovo, naliehaj vhod i nevhod, usvedčuj, karhaj a povzbudzuj vo všetkou trpezlivosťou a múdrosťou. Lebo príde čas, keď neznesú zdravé učenie, ale naháňajú si učiteľov podľa svojich chutí, aby im štekli uši. Odvrátia sa od pravdy a obrátia sa k bájkam. ... ty však buď vo všetkom trpezlivý, znášaj útrapy, konaj dielo evanjelistu, plň svoju službu“ (2 Tim 4, 1-5).

My na Slovensku, a to aj dnešní otcovia biskupi, sme túto službu evanjelia konali. A znášali sme pre ňu aj štyridsať rokov útrapy a potlačanie slobody za ateistického prenasledovania. Stavali sme sa jasne na odpor. Nepýtali sme si vtedy na to nijaké dovoľenie ani od ateistických profesorov, ani od rovnakých úradníkov, ani od vtedajších servilných policajtov. Žili sme podľa svojej výhrady svedomia napriek diktátu a väzneniam vtedajšieho režimu bez Boha. Aj Levoča je toho dôkazom. Pamätáte sa na to? V Mariánskom roku 1987 sa chystalo zvlášť mnoho tisíc veriacich z celého Slovenska na púť na Levočskú horu. Polícia mala pohotovosť, úrady zakázali použiť mnohé autobusy, kontrolovali cesty, zdržiavali autá a robili mnohé iné ťažkosti a opatrenia proti pútnikom. A predsa prišlo vtedy do Levoče okolo 200 tisíc veriacich, z toho dobrých 100 tisíc mladých. Sledovali nás, fotografovali, sledili po nás, no my sme s výhradou kresťanského svedomia napriek tomu tu v Levoči boli a prežili sme deň a noc v modlitbách a spevoch, v spoločnej viere a radošti. Nevie, prečo by sme mali byť dnes v slobodnej Slovenskej republike zbabelcami! Nevie, prečo

dnes niektorí znova tak úporne bojujú proti tomu, aby sme pre výhradu kresťanského svedomia neboli znova šikanovaní alebo dokonca znova väznení ako za prenasledovania komunizmu. Nepotrebuje pre svoj veriaci život od nikoho nijaké dovoľenie! Keď hovorím, že niektorí kritici Cirkvi a biskupov sa vynorili ani nevieme odkiaľ a o nejaký čas tu znova nebudú, zatiaľ čo Cirkev žije 2000 rokov, a na Slovensku tisíc rokov, mocnou silou pre nás veriacich je aj to, že aj Levočská hora a tunajšia úcta k Matke Božej nie sú tiež včerajšie. Levočská hora ako miesto viery a modlitby vzniklo za tatárskeho plienenia z roku 1241. Nešťastní ľudia Slovenska sa zachraňovali pred Tatármi útekmi do hôr, aj sem na Levočskú horu. Tu sa pred krížom a obrazmi Panny Márie modlili o ochranu. A boli zachránení. Po tatárskej pohrome sa vrátili do svojich dedín. Ale chodievali potom na Levočskú horu ďakovať za záchranu, najmä pri výročiach tejto záchranu. Prvý záznam o týchto dávnych zhromaždeniach viery pochádza z roku 1245 a o dva roky sa už spomína v písomnostiach aj Kaplnka na Levočskej hore. Levočská hora ako pútne miesto existuje teda už dobrých 750 rokov. Za komunizmu sme sem chodili s prosbami vydržať v prenasledovaní, po roku 1989 zas ďakovať za slobodu. Teraz chodíme i ďakovať za slobodu i prosiať, aby sme boli pevní a aby sme vydržali a premošli nové útoky na vieru, na korene národa i na Cirkev. Levoča je naša sila! V dňoch hlavnej púte začiatkom júla sa Levoča stáva vždy znova akoby duchovným hlavným mestom Slovenska!

Panna Mária, na ktorú pri Zvestovaní zostúpil Duch Svätý, prinášala so svojim Synom Alžbete aj Ducha Svätého. Sv. Lukáš píše: „Alžbete naplnil Duch Svätý.“ V tomto Duchu povedala Márii: „Blahoslavená je tá, ktorá uverila, že sa splní, čo jej povedal Pán.“ Aj tu na Mariánskej Levočskej hore sa stretáme na slávnosť Navštívenia P. Márie s Duchom Svätým a v Duchu Svätom. – On je Duchom pravdy, sily a útechy. To všetko vedel aj Svätý Otec Ján Pavol II., keď na púti tu v Levoči 3. júla 1995 povedal: „Pretrvanie viery v tejto krajine treba pripísať aj svedectvu tejto svätýne v Levoči. O mužoch a ženách súčasnej generácie by sme mohli povedať, že uverili a zostali pevní vo viere aj napriek tomu, že sa podnikalo všetko, aby ich od viery odvedli. Táto generácia sa pamätá, akými rozličnými, často ponížujúcimi prostriedkami sa pokúšali obráť ľudí o ich vieru, nanútiť im ateizmus, odvieť ich od Cirkvi a od náboženského života...“

Svätý Otec vtedy ešte dodal, že obnova a prehlbovanie viery sú aj dnes zvlášť naliehavé, v časoch, keď sa ateizmus pre isté hnutia stal znova programom verejného života, výchovy a masovokomunikačných prostriedkov ... Človek sa musí, povedal vtedy Svätý Otec, znova a ešte hlbšie zamyslieť nad otázkou jestvovania Boha ... A dodal: „Mariánske svätýne

sú miesta, kde sa Kristovo svedectvo stáva mimoriadne účinným.“ A naozaj, tu na Levočskej Mariánskej hore si obnovujeme a prehlbujeme vieru i vzájomnú spolupatričnosť v Kristovej Cirkvi ako bratia a sestry. Tu sa odhodlávame byť pevní, brániť vieru i mravy Slovenska, brániť zdravú kultúru Slovenska, výchovu našich detí, a to napriek všetkým útokom a zákernosťiam. Tých zákerností je dnes znova príliš mnoho. Valia sa na nás z tlače, z rozhlasov i televízií a internetu, ale aj z programov niektorých príliš hlučných skupín a hnutí. A zákernosti siahajú v Európe až do parlamentov. V jednom členskom štáte zašlo už podvracanie morálky a života príliš a nehorázne ďaleko. Išlo o zaregistrovanie politickej strany v Holandsku, strany, ktorá chce presadiť legalizáciu pedofílie čiže surového sexu s deťmi už od 12. rokov a postupne chce odstrániť akúkoľvek vekovú hranicu pre zvrátenosti. To je niečo obudné, ohavné a zvrátené. To je snaha rozvrátiť od koreňa život národov. Dá sa čakať, že aj u nás sa nájdú jednotlivci, ktorí budú chcieť držať krok s týmto supermoderným šialenstvom. Kto sa má vzoprieť, ak nie ľudia, ktorí nestratili rozum, ľudský cit a svedomie, a teda aj my veriaci? Veď ak národy a Európa nedokážu ochrániť svoje deti a svoju budúcnosť a ak súvnu a ustúpia pred zvrhlosťou, tak si nijakú budúcnosť nezaslúžime.

Máme sa teda proti čomu vzoprieť – proti prívalu zvráteností, ktoré sa na nás valia. Aj tu v Levoči sa chceme upevniť v odhodlaní brániť zdravý život vo všetkých silách, a to spoločnými silami. Nepodporujeme preto zlo. Ignorujeme zlé noviny a časopisy, ignorujeme zlé programy televízií, chráňme si deti i rodiny. A opríme sa pritom aj o modlitbu. V tomto odpore voči zlu, v tejto obrane života sme u nás na Slovensku spojení aj s úprimnými veriacimi iných cirkví, ba so všetkými uvážlivými ľuďmi dobrej vôle. Tu v Levoči sa učíme zahrňať do svojich modlitieb i všetkých hľadajúcich, ktorí sa azda nepokladajú za veriacich, no nie sú ani zlomyseľní a ostávajú otvorení pre pravdu. Tu sa modlíme za seba, za všetkých svojich, ale aj za všetkých ľudí celého nášho Slovenska.

A tak sa, drahí veriaci, modlime tu i doma za všetky tie veci a na všetky tie úmysly, ktoré nám predkladajú znova a znova naši otcovia biskupi a ktoré nám pripomenuli aj vo svojom pastierskom liste, v ktorom nás povzbudzovali voliť si takých zástupcov, ktorí pri tvorbe zákonov a pri riadení celej našej spoločnosti na Slovensku budú mať pred očami starosť o spoločné dobro nás všetkých. Teraz sa modlíme za všetkých, ktorí boli zvolení do parlamentu a ktorí budú vo vláde, aby mali odvahu a sily presadzovať čo najdôslednejšie toto spoločné dobro celého nášho Slovenska. Nech sa starajú o zdravý rozvoj hospodárskeho života, o zdravé manželstvá a podporu našich rodín. Nech umožňujú aj po hospodárskej stránke mladým ľuďom zakladať si rodiny a vychová-

vať deti. Nech chránia život od jeho prvej chvíle až po prirodzenú smrť. Nech podporujú sociálnu spravodlivosť, nech pomáhajú zákonmi chudobným, nech sa starajú o nezamestnaných a dôchodcov, o zdravú činnosť nemocníc, nech uľahčujú zdravotnú starostlivosť chorým, nech sa starajú o bezpečnosť občanov. Nech sa verejní činitelia veľmi starajú o mravnosť vo verejnom živote, o zdravú výchovu detí v školách i mimo škôl, nech veľkoryso podporujú zdravú kultúru a jej tvorcov. Nech sa starajú o zdravé pôsobenie médií u nás. A nech umožňujú a podporujú i zdravú činnosť všetkých cirkví na Slovensku. Spolu s tými, ktorí budú rozhodovať budúce roky o živote na Slovensku sa však usilujeme všetci o zdravý život národa i národnosti celého nášho Slovenska. A úmysly, na ktoré sa modlíme, pomáhajme aj uskutočňovať. Niekedy aj kritickým hlasom, keď to bude potrebné, ale hlavne pozitívnu spoluprácou, každý podľa svojich schopností a možností.

Jasné slová zazneli v tejto veci aj z úst terajšieho Petrovho nástupcu. Benedikta XVI. sa v sobotu 27. mája 2006 stretol na Krakovskej pláni Blonie s mladými ľuďmi, ktorých bolo okolo 600 tisíc. Boli sme tam aj my zo Slovenska. Svätý Otec prehovoril na tému evanjelia o stavbe domu na piesku alebo na skale. Kto stavia dom svojho života na piesku riskuje, že dážd', víchrica a záplava vôd sa oboria na jeho dom a ten dom sa zrúti a zostane z neho len veľké rumovisko. My ako veriaci chceme každý stavať dom svojho života i spoločne dom svojich rodín i národný dom nášho Slovenska na skale. Chceme stavať svoj dom na Kristovi, na jeho pravde a na jeho láske. Kristus je pevný základ nášho života, je skala. Všetky stavby života a ríše bez neho sa zrútili do priepasti dejín, hoci chceli trvať tisíc rokov alebo na večné časy. Keď chceme stavať svoj dom na skale Kristovi, počítajme aj s ťažkosťami a odporom zlých síl. Ale nebojme sa! Kristus sám o dome na skale povedal: „Spustil sa dážd', privliali sa vody, strhla sa víchrica a oborili sa na ten dom, ale dom sa nezrútil, lebo mal základy na skale“ (Mt 7, 25). Stavať dom nášho života na skale – Kristovi znamená stavať múdro, zodpovedne, ale aj s odvahou, nádejou a istotou. Stavať takto náš dom na skale – Kristovi, povedal Svätý Otec Benedikt XVI, znamená stavať ho s Cirkvou, spolu s nástupcom Petrovým, ktorému sám Pán povedal: „Ty si Peter-skala, a na tejto skale postavím svoju Cirkev“ (Mt 16, 16). Táto stavba Cirkvi trvá už dlhé stáročia! Dôverujeme jej, žíme s ňou, žíme sa svätou Kristovou Cirkvou! To je odkaz Svätého Otca z Krakova aj pre nás do Levoče a pre celé naše Slovensko! Ďakujeme P. Bohu za všetkých, ktorí pomáhajú budovať náš slovenský dom na skale tvorivou prácou a tvorivou láskou – otcom a matkám, všetkým našim rodinám, kňazom, učiteľom, vedcom, umelcom, spisovateľom, zdravotníkom, ľuďom činným v charite, v rozličných zdravotných hnutiach i vo verejnom živote. A modlime sa za všetkých!

Týmto nech sú naplnené naše mysle dnes i zajtra. Toto nech zahrnujú naše modlitby. Nech naša terajšia púť tu v Levoči na Mariánskej hore tak obohati v duchu viery a mariánskej úcty náš spoločný život, život nášho národa a celého nášho Slovenska. Pomocnica kresťanov, oroduj za nás!

Jadro kryštálu

Iba prednávkou som napísal báseň ako modlitbu, aby mne a všetkým, ktorí chápu podstatu poézie, Pán Boh ešte dlho ponechal duchom blízkých básnikov medzi živými. Bolo medzi nimi aj meno saleziánskeho kňaza dona Štefana Sandtnera. A 14. augusta sme sa dozvedeli smutnú správu: tento veľký svedok čias už nie je medzi nami. Už si viac neposedíme aj niekoľko hodín na lavičke alebo v aute preberajúc horúčkovo najrozličnejšie otázky literatúry a sveta. Už neprípravíme spolu profilový rozhovor, na ktorý som sa chystal krátko po básnikových deväťdesiatinách, ktoré oslávil 30. apríla. Už jeho láskavé srdce pocítim iba ako poklad uchovaný v pamäti.

Ludia neznali veci sotva chápu, aký dar je básnik. Netušia, že báseň, to nie sú podivné krátke rytmizované riadky, ktoré sa zvyčajne končia rýmom. Často iba mávnu rukou nad básňou: „Rozprávky! Taľafatky!“ Ani netušia, že práve skutočná rozprávka, mýtus, ktorý s takou vervou súčasní in(tele)ktuáli rúcajú, je syntézou múdrosti. Ani na um im nepríde, že poézia, to sú dvere takpovediac za zrkadlo, za odvrátenú tvár súcna, kľúčová dierka do transcendentie života. Nikdy neobjavia, že

báseň, ak mám parafrázovať slávneho filmového režiséra Andreja Tarkovského, mimochodom syna nemenej veľkého básnika, je symbol pravdy. Alebo inak: že báseň je vtelením slova do znaku, ako hovorieval Karol Strmeň.

Práve o túto definíciu slova je náš čas čoraz chudobnejší. V úsilí mať, nie byť väčšina z nás predáva slovo na trhu márnosti, netušiac, aké je slovo mocné a že raz vyslovené trvá a s ním i dobro či zlo, ktorému slúži.

Don Sandtner bol kňazom - básnickým kniežaťom slova Dobrého. Verím, že toto slovo žije a bude žiť medzi nami do vtedy, kým sa medzi nami nájde aspoň zopár hodných jeho čistoty. Modlime sa, vrúcne sa modlime, aby sme ešte boli hodní básnikov. Lebo národ, ktorý nemá hlasivky spievajúce v hrdle Krásneho - aby som si požičal čosi aj od Milana Rúfusa - je nielen národ nemý, či hluchonemý, ale duchovne chorý.

Uctíme si pamiatku dona Štefana Sandtnera, SDB, básnika lásky a pokory, článkom, ktorý vznikol k básnikovmu jubileu, no pre letnú pauzu sme ho nemohli publikovať. Štefan Sandtner si to zaslúži, lebo na ľudoch jeho krvnej skupiny - verím - spočíva táto zem.

TEODOR KRÍŽKA

Litánie – žánr života i poézie

Don Štefan Sandtner – básnik, kňaz, vzhľadom na jeho niekdajšiu pedagogickú činnosť, oslovený i pán profesor - mal nielen básnické pseudonymy, ale v starom režime aj krycie mená. Vtedy ešte mladí zverenci a v istom zmysle aj obdivovatelia – volali sme ho ujom. Napriek rizikám chodievalo sa k nemu tajne do bytu, kde sa rozprávalo o literatúre, počúvala sa klasická hudba, niekedy sa čítali navzájom básne: zrelý bard a mladý začiatovník. Na prvom mieste však bola kňazská služba, rozhovory vždy o inom, a predsa ponorené v jednom Princípe.

Vek pokročil, don Sandtner zašiel za hranicu 90 rokov, ktoré v prepočítaní znamenajú 32 850 dní, 788 400 hodín, 47 304 000 minút... Iba Ten, ktorý má spočítané hviezdy na nebi a vlasy každého z nás, vie, koľko z tohto času „ujó“ venoval tvoreniu a chráneniu svojich básní. Len Pán života a smrti vie, koľko obiet prinášal pri písaní poézie nášho života a koľkokrát v modlitbe odovzdával Bohu zoznam našich mien, našich problémov i nádejí...

Zoznam s variáciou prosby a chvály: *litánie* – to je základný štýl písania Sandtnerovej poézie. Litánie vyžadujú pokorné žasnutie nad Božím tajomstvom, opakované objavovanie toho istého v mnohosti výrazov. Autorove invokácie sú neustálou prosbou, oslavou i obdivnou modlitbou vo vzťahu ku všetkému, čoho sa dotkla ruka Stvoriteľa. „*Chvála je potrebou lásky. Obdiv je podstatou každej pravej lásky, je jej základom*“. (Charles de Foucauld).

Zbierka *Vtáčia symfónia* je „litániová“ sekulárna oslava nielen symbolických konotátov, ale zduchovňujúca a fascinovaná významovými denotátmi predstaviteľov vtáčieho sveta. Spája úctu k mystickému poslaniu vtáčích druhov s obdivom k ich zemskému určeniu.

Podobne u stromov (*Stromy*) pohráva sa s významom ekologickým, symbolickým, estetickým, mariologickým - uchvátený myšlienkou, obrazom aj predmetom zobrazenia. Slovná hračka nebýva nezáväznou hrou ani barokovou dekoráciou, ale výrazom poklony tajomstvu vysloveného. Vidí nedopovedané a zároveň esteticky plné slovo v človeku, v lesnom poraste, vo vtáčtve, ale rovnako vo zvuku, v onomatopoeji, v eufónii. Prizýva do chóru poetických chvál aj iných pevcov, ba do zbierok zaraďuje niektoré dokumenty – nepochybne na najvyššej priečke sa objavujú citáty zo Sv. Písma. Básnik nechce byť stredobodom pozornosti, ale pokorným sprostredkovateľom vecí múdrych a nádherných. Ušľachtilo dáva prehovoríť aj druhým, s tichosťou pokorného neustále sa odvoláva na Múdrost' najmärdrejšiu. Aktualizuje stredovekú imitáciu – kedy podľa umelcovho presvedčenia bolo už všetko povedané a my len s úžasom čítame v Božej knihe a nesmelo „komentujeme“...

Básnické zbierky rámcuje podľa modelu kompozície breviára, žaltára (*Žaltár je múdrejší*), hudobného diela (*Vtáčia symfónia*). Latentne i demonštratívne obľúbený litániový reťazec (*Stromy*) často uplatňoval i v samotných básňach. Sám hovorí o osu-

de dvojveršových ďakovaní, pôvodne za 25 rokov kňazstva: „*Postupne, ako som sa stretával s mladými, ktorým bolo treba blahoželat' k 25, som pridával ďalšie dvojveršia. A bodku za všetkým: Aký je krásny ten môj svet! / Dvadsaťpäť rokov, Exultet!*“ (*Kňaz naveky*).

Dramatický osud mali verše Václava Renča *Loretánske svetlo*, ktoré nám neraz pri návšteve v Pezinku recitoval v slovenči-

vyšky z pokory“. Do výšok sa díva nie ponad ale cez krutý plášť vecnej reality, v ktorej jasnozrivé sleduje stopy transcendentálnej prítomnosti.

Pýtam sa, ako sa žilo krehkej básni vo zverskom prostredí? Prežila, lebo nebola iba básňou, ale modlitbou – a tá prežije a dá prežiť i najtragickejšie chvíle. A nehovoríme o indierentných 4 740 480 minútach, ale o chvíľach - dlhých ťažobou neistoty a psychického i fyzického utrpenia.

Básnik - kňaz aj v kazematoch premodlil sa k spevu na Božiu vernosť... Prespieval sa k plodnému životu Kristovho kňaza, s talentom básnického barda, oslavujúceho nespočítateľne dobrá Božieho milosrdenstva. - Aby mohol započuť tóny Božej lásky v disharmonickom väzenskom ovzduší, musel byť v neustálom hlbokom súzvuku s osobným Transcendentnom. Tak sa rozoznela symfónia s bohatstvom variácií hlboko v jeho srdci, ktoré spolu s Bohom spievalo unisono. Matematická kategória nevyjadri fakt, koľkokrát volal – v úzkosti i s dôverou - a koľkokrát zachytil vnútornú jemnú melódiu...

Litániové prosby i chvály graduju v poézii i v živote, materiálne obdivujú neodlučiteľne spolu so spirituálnym významom.

Každá báseň, zjavne i latentne, nepretržite invokes duchovnú realitu. Predkladá Bohu laudatio – mocné dôverou, sprevádzané vytrvalým, prevzdorovaným a ušľachtilým optimizmom, ktorý neustupuje ani v momentoch, keď okolité temno chce človeka pozabaviť nádeje a dôstojnosti. Dávno zanechal amatérske prstové cvičenia, technicky a umelecky nedopracované etudy. Precvičené, pretrénované, skladby zaznamenávajú ozvenu nepočuteľného a zachytávajú záblesk neviditeľného, hoci len v očakávaní prelúdia, ktoré sľubuje výrečné rozvinutie - u Sandtnera vždy vznešeného - leitmotívu.

Neraz sa vzchopí, neraz všetko pochozí samotná: DUŠA: „*stála premena... duša bytosť bez mena... duša krásou zmámená... duša, chce piť z Prameňa...*“ Nedozrievali iba verše, ale život z neho lisoval víno, čo sa dávalo za obeť. Zo zdanlivého melodického chaosu vzišiel oslavný hymnus. I keď v rytme pozemskej púte sa nevznášali iba ľahučké tóny, medzi arzami prevládali a nadol ťahali ťaživé tézy.

A tak sa sám život prespieval do symfónie, ktorá nadobúdala stále jasnejší a slávnostnejší umelecký tvar. A tí, čo im bolo dopriate na nejaký čas stať sa spoluúčastníkmi autorovej grandióznej pozemskej púte - vytvorili bohatý orchester – kiezby ich životy boli ľubozvučnými nástrojmi, vylúdiacimi pravé a čisté tóny. O Sandtnerovej poézii bolo napísané, že ide „o dielo nekaždodennej básnickej i ľudskej zrelosti, ktoré plným právom patrí do hodnotového univerza slovenskej poézie.“ Poézia je pieseň, je chvála, je hymnus – no ľudske životy sú veršami, ktoré pretrvávajú časy a zvečnia vďaka za dar jedného kňazského života a obetavej služby.

MARTA KERULOVÁ

TEODOR KRÍŽKA

Za Štefanom Sandtnerom

*Odchádza básnik,
na oltári svieca,
pri ktorej za nás prosil o krásu,
pokojne ďalej
do prievanu chvie sa
a presvetľuje
úzkosť nečasu.*

*Chodieval k tichu
po hudbu a po rým,
na silu menil slabosť
v kalichu,*

*všetko nám slabým,
zúfalým a chorým,
tak ťažko lapajúcim po dychu.*

*Keď prišlo biedne mojej slabej duši
a kamsi strácala sa nádhera,
desivý deň bol opäť krajší, plnší
s veršami v knihách dona Sandtnera.*

*Odchádza básnik,
kraj sa v jeho oku
mení,
až v srdci dozrie na hymnu.*

*Tak ticho slúžil všetkým
bez nároku,
že si to mnohí ani nevšimnú.*

*Odchádza básnik,
steblo nepohne sa,
len kdesi v kroví
pískne plachý vták,
že ten, kto kráča
rovno na nebesia,
odchádza presne tak.*

ŠTEFAN SANDTNER

Chlieb

*Pšeničné klásky zbiera mi
d'aleký drahý ktosi,
posväcuje ich perami
a v mysli stále nosí.*

*Pšeničné zrnká zo strnísk
spod krížov odriekania,
samučké zlato, aký zisk,
aj keď sa nohy zrania.*

*Pšeničné zrnká zmelú sa
bielučko na žarnove,
so slzou čisto zlejú sa,
bude z nich cesto nové.*

*Pšeničné zrnká v žeravom
ohni mrú v bielom chlebe,
láska je takým žeriavom,
ktorý ma dvíha k tebe.*

ŠTEFAN SANDTNER

Jadro kryštálu

*Tebe patril dnešný deň môj celý, osviežil mi lásku pristarú,
tvoj lúč všetky staré rany scelí
v jadro budúceho kryštálu.*

*A ja som ti spieval ako vtáča,
zavesený kdesi na výšku,
jak keď deti pred jasľami kľacia,
ako včela v bielom kalíšku.*

*Začínal som drobné zlaté zrnká
na jagavej rannej hviezde siať,
a tak v piesni do západu slnka
ružencov som rozsiel šesťdesiat.*

*Čo som ti len všetko narozprával
o nich, o mne, o ňom, o tebe
- to je tajnosť, - a som si ju zavial
ako živý uhlík v pahrebe.*

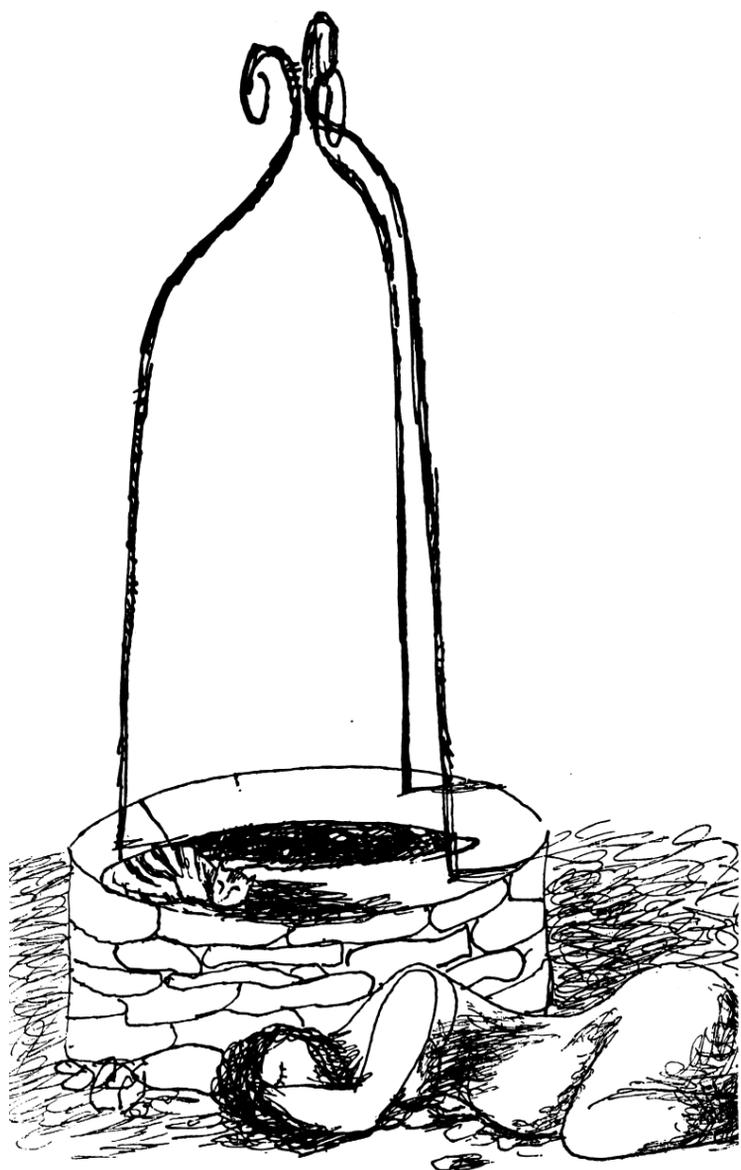
ŠTEFAN SANDTNER

Bachov prstoklad

*Svätí vo výklenkoch pohrúžení
v extáze a v tichých modlitbách,
deti, mladí, starí, muži, ženy,
keď sa na organe modlí Bach.*

*Počúvajú jeho Magnifikat,
obdivujú jeho prstoklad,
aj my začíname Bohu tykať...
Bože, vďaka, že ti má kto hrať.*

*Podpisujeme si na svoj život
ako Dvořák Deo gratias,
v tvorení nám šťastné srdce ty vod',
nech nám na to stačí vždy tvoj jas.*

*Bolesť je veslo
vnorené bez slov
do hĺbočiny
vykúpiť viny.*

*Bolesť je osten
vbodnutý do stien
nezištnej lásky.
Je bez otázky.*

*Bolesť je tichá
krv do kalicha,
v očiach si drží
ruženec slzí.*

*Bolesť je Žena
rodiaca deň a
je taká krotká,
je perlorodka.*

ŠTEFAN SANDTNER

B

O

I

e

S

t'

*Bolesť je nemá,
žiariaca gema,
svietiaci krištál'.
Bolesť je čistá.*

*Čistá jak zlato.
Bolesť je atol
do mora vtkaný
zo živých tkaní.*

*Terč siedmich bleskov,
ružica leskov,
jas, svätožiara.
Kradmo sa vnára*

*do mojej púšte.
V bolestnom mušte
víno sa kvasí
víťaznej krásy.*

Minulý rok na stránkach Kultúry sme sa už venovali tvorbe slovenskej speváčky, skladateľky a textárky Zuzany Smatanovej. Rodáčka z dedinky Súľov-Hradná (okres Bytča) začala hudobne tvoriť ako pätnásťročná počas štúdiá na Pedagogickej a sociálnej akadémii v Turčianskych Tepličiach. Ešte pred víťazstvom v hudobnej súťaži Coca Cola Popstar 2003, ktoré odštartovalo jej hviezdnu kariéru, spolupracovala s gospelovým spevákom Richardom Čanakym, s ktorým nahrala aj demo verzie svojich piesní a zúčastňovala sa regionálnych hudobných súťaží (zo súťaže Amatérska gitara v Čadci si odniesla hlavnú cenu, ktorou bola práve elektroakustická gitara). V júni táto mimoriadne nadaná a pracovitá speváčka, držiteľka množstva hudobných ocenení, najnovšie aj platinovej platne, odpovedala na naše otázky.

- Zuzana, ako vzniká pesnička?

- Ťažko povedať, je to taký malý zázrak. Sama si hrám niečo a odrazu mi napadne nejaký text... Je to vzácna chvíľa...

- Sú postavy, ktoré sa spomínajú v skladbách vo vašom poslednom albume, reálne?

- Sú texty, v ktorých sa objaví niečo reálne, ale tie postavy väčšinou nie. Vytváram si v skladbách taký svoj svet, vymýšľam ľudí, tvorím dej. Niekedy zakomponujem situáciu, ktorá sa mne stala v živote, ale nikdy nie je celá pesnička o tom. Chceme do každej skladby dať niečo zo seba, niečo, čo sa stalo mne...

- Osobnosť človeka ovplyvní aj to, čo číta. Čo ste čítali okrem poézie v tom období, resp. ešte predtým, v detstve?

- Tak určite rozprávky, neskôr ma to začalo viac ťahať ku knihám so sociálnym námetom, dobrodružným... Mala som takú sériu kníh – „Slávna päťka“. Bolo to veľmi zaujímavé čítanie – tie rôzne zážitky, sama som sa tam akoby videla a prežívala dej s tými hrdinami. Z tých, ktoré sme preberali v škole, sa mi páčila napríklad Jana Eyrová.

- Mnohí autori boli aj vynikajúci mi prozaikmi. Neskušali ste sa realizovať aj v tomto smere?

- Moje poviedky - sú moje pesničky. (smiech). Uvažovala som nad tým, že keď budem staršia a budem mať viac skúseností, niekedy napíšem knihu. To sú zatiaľ iba úvahy. Uvidím, ako to bude neskôr, ale mám niekedy ambíciu napísať niečo, čo nesúvisí s textami ani s poéziou.

- Podľa čoho vyberáte piesne pre videoklipy?

- To je aj v spolupráci s vydavateľstvom. Niektoré pesničky majú nádherných predstavov, tak podľa toho sa riadime...

- Aké je podľa vás miesto slovenského rocku v hudbe a celkovo v kultúre na Slovensku a aké by mohlo byť?

- Myslím si, že je tu veľa rockových kapiel, ale mohol by mať väčší priestor. Niektoré nedostávajú šancu v rádiách, čo je myslím škoda. Na druhej strane, napríklad na rôznych festivaloch je príležitosť dostať sa do povedomia ľudí. Je to na dobrej ceste. Je veľa nových kapiel, ktoré sa začali zaujímať o rock. Teraz sú oproti tým minulým rokom väčšie príležitosti na hranie. Určite to bude napredovať, pôjde ďalej, budú vznikať nové a nové kapely a dúfam stále lepšie.

- Môže sa však stať, že forma sice bude rocková, ale texty budú bez obsahu, nebudú mať žiadne posolstvo...

So zdravým sebavedomím a s pokorou

Zhovárame sa so Zuzanou Smatanovou

- Ťažko teraz hovoriť o tom, čo bude... Myslím si, že rocková hudba má svoje miesto a svoju výpoveď. Verím, že sa nájdu kapely, ktoré budú mať obširnejšie texty a budú mať čo povedať ľuďom.

- Počúvate aj hardrock, prípadne havymetal?

- Nie, nie je to nič pre mňa.

- A čo klasická hudba? Oslovuje vás?

- Klasika – áno. Niekedy si ju pustím dokonca aj v aute.

- Existuje aj hraničný žáner – symforock. Nenahráte niečo v tomto smere?

- Myslím si, že nie. Vždy som smerovala k takému folk-pop-rocku. A žeby som zašla do takých sfér? Nemyslím si, že by sa mi to dobre hralo a že by to bolo niečo pre mňa. Som rada, že môžem dávať zo seba niečo, čo je pre mňa prirodzené.

- Určite existujú interpreti, ktorí vás nejakým spôsobom ovplyvnili.

- Nie je možné, aby človek nebol pri svojej tvorbe niečím inšpirovaný alebo ovplyvnený - to by musel byť naozaj zatvorený niekde v horách, v tichu. Vždy som počúvala veľa hudby. Ťažko povedať niečo konkrétne, mám rada takých pesničkárov, ktorí si dajú záležať aj na texte, ako napríklad Alanis Morissette alebo Sheryl Crow...

- Na poslednom albume ste použili aj fúkaciu harmoniku. Ako sa zrodil takýto nápad?

- Mne sa harmonika už dávno páčila a povedala som si, že skúsím nový

kom čas.

- Mnohí fanúšikovia boli sklamaní, že nenašli vo vašom albume aj duety...

prvok. Tento nástroj používa strašne veľa umelcov, či už Brian Adams alebo napríklad Sheryl Crow... Mala som pocit, že by bolo dobre to použiť.

- Koľko hudobných nástrojov ovládate?

- Tak, ovládam gitaru, dovoľím si tvrdiť, aspoň trochu. Viem hrať na klavír, flautu a spomínanú fúkaciu harmoniku.

- Použijete ju aj pri nahrávaní ďalšieho albumu?

- Pokiaľ by sa hodila k skladbám, určite, prípadne aj iný nástroj, ktorý bude možné použiť aj na koncerte.

- Prípadne flautu...

- Flautu? Možno áno. Je to zaujímavý prvok...

- Máte za sebou úspešnú spoluprácu s inými kapelami.

- To bola naozaj veľká skúsenosť. Už prvý duet mi otvoril nové obzory. Zároveň si myslím, že spolupráca buduje nové a lepšie vzťahy medzi kapelami. So skupinou Desmod sme mali dokonca spoločné turné. Spolupráca prináša nové skúsenosti, som veľmi rada, že som mohla s nimi spolupracovať a ako hovorím, otvára nové obzory.

- Pripravujete podobnú spoluprácu s niekým ďalším v blízkej budúcnosti?

- Povedala som si, že po týchto duetoch si dám menšiu pauzu a nechať plynúť svoje pesničky, sústredím na propagáciu vlastnej tvorby a ďalšia spolupráca bude až po nejakom čase.

- Je pravda, že tieto pesničky sa naozaj často hrali pred vydaním vášho albumu, ale keďže to boli skladby od iných skupín a ja som tam bola ako hosť a nechcela som kalkulovať takým spôsobom, že ak sa to hrá, tak album sa bude lepšie predávať, rozhodla som sa dať na svoj album iba vlastnú tvorbu.

- Máte taký blog na svojej oficiálnej internetovej stránke, cez ktorú komunikujete s fanúšikmi, kam zapisujete svoje myšlienky, filozofické úvahy... Vznikajú na základe toho aj nejaké filozofické debaty?

- Nevznikajú... To je skôr taký môj zápisník - takto hromadne odpovedám na maily, ktoré mi chodia, pretože nestíham odpovedať na všetky jednotlivé. Je to skôr o tom, ako sa mám, čo som prežila, ale nejaké debaty som tam zatiaľ s nikým nevedla.

- Mali ste niekedy obdobie, kedy ste chceli s hudbou prestať?

- Ešte nenastalo. Aj napriek tomu, že už asi tri roky sa venujem profesionálnej hudbe. Ešte stále je to pre mňa nové, ešte stále objavujem nové veci a ešte stále zbieram skúsenosti. Možno, keby ste sa ma spýtali o desať rokov... Zatiaľ to, čo robím, ma úplne naplňa a nechcela by som robiť teraz niečo iné.

- Čo by ste poradili začínajúcim interpretom?

- Hlavne nech idú za svojim snom. Včera sme sa rozprávali s naším bubeníkom o tom, ako on sníval, že bude hrať pódium a ja som hovorila o sebe, že som tiež chcela hrať svoje pesničky ľuďom. Povedali sme si, že ak človek má nejaký sen a ide za ním so zdravým sebavedomím a s pokorou, tak sa splní. Dôležité je snívať a mať taký svoj cieľ pre seba. To je asi jediná rada. Nie je na to nejaká určitá šablóna, každý musí nájsť svoju cestu, ktorou treba ísť... Je dôležité stretnúť tých správnych ľudí. A možno aj to - byť v správnom čase na správnom mieste. Niekedy sú to naozaj len okolnosti, ktoré vás posunú ďalej a je už len na človekovi, ako sa k tomu postaví a čo bude ochotný obetovať pre to, aby si ten svoj sen splnil.

Zhovárал sa
ROMAN ZAGORA

Celoslovenská literárna súťaž duchovnej tvorby

JURINOVA JESEŇ

Súťaží sa v kategóriách

- poézia a próza o tieto ceny:

O Hlavnú cenu Pavla Hrtusa Jurinu za najlepšiu duchovnú poéziu - udeľuje ju starosta obce Klokočov;
o Hlavnú cenu Pavla Hrtusa Jurinu za najlepšiu duchovnú prózu - udeľuje ju starosta obce Klokočov;
o Druhú cenu Pavla Hrtusa Jurinu za duchovnú poéziu - udeľuje ju Kysucká knižnica v Čadci;
o Druhú cenu Pavla Hrtusa Jurinu za duchovnú prózu - udeľuje ju Kysucká knižnica v Čadci;
o Tretiu cenu Pavla Hrtusa Jurinu za duchovnú poéziu - udeľuje ju Oblastné pracovisko Matice slovenskej v Čadci;
o Tretiu cenu Pavla Hrtusa Jurinu za duchovnú prózu - udeľuje ju Oblastné pracovisko Matice slovenskej v Čadci;

Súťažné práce treba zaslať na adresu:

Kysucká knižnica v Čadci
ul. 17. novembra 1258
022 01 Čadca

s označením v ľavej časti obálky „JURINOVA JESEŇ“

Súťažiaci môže svoje práce zaslať aj na e-mail:

kysucka@kniznica-cadca.sk,
kde do predmetu uvádza
„JURINOVA JESEŇ“

Uzavierka súťaže je 30. septembra 2006;
vyhodnotenie v mesiaci október 2006.

vypisujú
celoslovenskú literárnu súťaž duchovnej tvorby
v kategóriách - poézia a próza v slovenskom jazyku

JURINOVA JESEŇ

Súťaže sa môže zúčastniť každý autor, ktorého práce neboli doposiaľ knižne publikované a jeho súťažné práce v kategóriách - poézia a próza sú duchovne zamerané a napísané v slovenskom jazyku. Každý autor môže do súťaže zaslať najviac 5 poetických, resp. prozaických útvarov v maximálnom rozsahu 20 strojov písaných strán A4 v troch kópiách. Súťažiaci zasiela svoje práce so sprievodným listom, ktorý musí obsahovať meno a priezvisko, kontaktné údaje (adresu, číslo tel., príp. mail) a vek autora. Súťažiaci môže uviesť aj svoju účasť v iných súťažiach. Ak súťažiaci zasiela viac súťažných prác, uvedie ich súpis na sprievodnom liste a pri názve každej súťažnej práce uvedie svoje meno a priezvisko.

Ďateľ v záhradách trnavského múzea

Spoločnosť za etiku novinárov udeľuje Cenu Ďateľ za etiku komunikácie už desať rokov. Riaditeľ spoločnosti Marián Ostatník začiatkom júla tohto roku, v rámci Trnavských záhradných slávností, ktoré sa už stali tradíciou, odovzdal spomínanú cenu trom významným slovenským osobnostiam. Trnavskému výtvarníkovi svetového mena Williamovi Schifferovi, rovnako známemu opernému speváčkovi Petrovi Dvorskému a básnikovi, šéfredaktorovi časopisu Kultúra, Teodorovi Križkovi.

Sochár a medailér William Schiffer po dlhoročnom pôsobení v zahraničí opäť žije a pracuje v Trnave. Tento všestranný umelec je aj autorom kníh *Tak sa to stalo, nič som nepridal a Spomínanie bez konca*. V roku 1945 odišiel do Paríža, kde študoval na École des Beaux Arts. Z vyše tristo účastníkov sa počtom bodov umiestnil medzi prvými tromi. Taktiež bol na študijnej stáži u nestora európskeho sochárstva Ivana Meštroviča. Okrem medailí mnohých významných osobností je aj autorom súsošia sv. Cyrila a Metoda v Ríme.

Riaditeľ parížskej mincovne Pierre Dehaye povedal, že spojenie slovanskej emotívnosti s francúzskym šarmom zrodilo svetového medailéra. Po mnohých oceneniach v zahraničí získal aj domáce, Posol

Slovenska, Poctu Dominika Skuteckého, udelenie Čestného občianstva mesta Trnavy, Uznanie Ministerstva kultúry Slovenskej republiky, ocenenie Osobnosť storočia Mesta Trnavy

a udelenie čestného titulu Dr. h.c. Filozofickej fakulty Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave.

Osobnosť a úspechy nášho operného speváka Petra Dvorského, ktorý speval na všetkých významných operných javiskách sveta, vari ani nie je potrebné predstavovať. Na začiatku svojej umeleckej dráhy zvíťal

zil v roku 1973 v druhom ročníku celoštátnej speváckej súťaže Mikuláša Schneidera Trnavského. V posledných rokoch je už v porote Medzinárodnej speváckej súťaže Mikuláša Schneidera Trnavského. Pod jeho záštitou sa v Trnave koná festival gospelovej hudby Lumen.

Najmladší z trojice ocenených bol Teodor Križka, jeden z najvýznamnejších súčasných básnikov a šéfredaktor časopisu Kultúra. Ťažko vymenovať počet jeho nezištných aktivít. Len v Trnavskom samosprávnom kraji je už takmer desať rokov predsedom poroty literárnej súťaže O cenu slovenského učeného tovarišstva, ktorú zaštituje Spolok svätého Vojtecha a ako predse- da poroty pôsobí aj v recitačnej súťaži Kátlovce Paľa Ušáka Olivu. Úzko spolupracuje s učiteľkou výtvarnej výchovy a umeleckého prednesu Máriou Návovovou zo Základnej školy Angely Merici v Trnave. Jeho najnovšia básnická zbierka bude ilustrovaná práve výtvarnými prácami jej žiakov. Matica slovenská udelila Teodorovi Križkovi pri príležitosti životného jubilea Pamätnú medailu Matice slovenskej.

Soška Ďateľ z drôtu od majstra Ladislava Jurovateho je krásna aj ako artefakt a ocenení si ju veľmi vážia. Budú sa snažiť v oblasti kultúry pôsobiť rovnako ako Ďateľ v prírode, udržiavať strom nášho duchovna bez škodlivých červov.

Nielen oceneným spieval za klavírnemu doprovodu Andreja Magulu Peter Dvorský, Lucia Duchoňová, Daniel Čapkovič a Jozef Malík. Verše Teodora Križku recitovala Magdaléna Kucianová a Ján Šimonovič.

MARGITA KÁNIKOVÁ

Nočné verše promenád

Už po tretí raz sa trnavskí milovníci poézie stretli na nevednom podujatí v rámci Trnavského kultúrneho leta 2006 pod záštitou Literárneho klubu BERNOLÁK, Mesta Trnava a Trnavského samosprávneho kraja. Tentoraz – tak ako po minulé dva roky – si organizátori z Matice slovenskej zvolili noc zo 16. na 17. júla. Nadšenci, ľudia dobrej vôle, sa náhlili do trnavskej promenády – Bernolákovho sadu, kde netrpezlivo očakávali 23. hodinu, keď v žiare fakiel pod hradbami mesta zavládla čarovná atmosféra.

„Noc má svoju poéziu, noc má svoju magickú moc“, uviedla Adriana Horváthová, autorka scenára podujatia, na začiatku ktorého bola idea básnika Teodora Križku a mladého sochára Romana Krča-Krella. Pripomenula, že „už po tretíkrát čaro nočnej chvíle dokresľujú naši priatelia vo františkánskych habitoch a ohňom svojich fakiel osvetľujú a ozvláštnujú danú chvíľu“. Prišiel jej na um „brat v ráde a brat v poézii – Rudolf

Gilong. A Jozef Šimonovič, známy recitátor, každoročný interpret veršov promenád, bravúrne predniesol báseň Jozefa Mihalkoviča Malá romantická ponáška Rudolfovi Dilongovi.

Tohtoročné Verše promenád boli venované básnikom Trnavskej skupiny - trnavským konkretistom - Jánovi Stachovi, Jozefovi Mihalkovičovi, Jánovi Šimonovičovi, Jánovi Ondrušovi a Lubomírovi Feldekovi, ale aj významnému rodákovi Miroslavovi Váľkovi, ktorých poézia odznela v podaní Jozefa Šimonoviča, Magdalény Kuciaňovej, Stanky Borisovej, Titusa Holiča a Gréty Partelovej.

Hostom tejto noci bol majster William Schiffer, výtvarník, medailér, ktorý dlho žil a tvoril v Paríži, no nikdy nezabudol na rodnú Trnavu. Pavol Stanislav mu venoval báseň Zlomky Trnavy ako dar za medailu s vyobrazením Pribinu, Bernoláka a Štúra, ktorá je vystavená v Spolku svätého Vojtecha v Trnave. Báseň v slovenčine predniesla Magdaléna Kuciaňová a jej preklad do francúz-

štiny Mária Zacharová. Tento vstup bol milým prekvapením a neobčajným osviežením.

V podaní M. Kuciaňovej zaznel i Zvon básnika Teodora Križku, dlhoročného predsedu celoslovenskej literárnej súťaže O cenu Slovenského učeného tovarišstva, ktorú každoročne poriada literárny klub Bernolák v Trnave. Prítomní tak pozdravili básnika pri príležitosti jeho životného jubilea.

Obľúbený trnavský gitarista a spevák Marián Mrva vytvoril zvonivým spevom za sprievodu svojej gitary hudobný predel, po ktorom nasledovalo „voľné pódium“. Recitovali trnavský autor Titus Holič, Margareta Partelová, Gabriela Gotthardová.

Nočné verše promenád budú ešte dlho rezonovať v srdciach účinkujúcich a všetkých prítomných. Každý odchádzal veľmi bohatý a pookriaty. Takú čarovnú moc mala táto tichá júlová noc.

GABRIELA GOTTHARDOVÁ

Klasická dráma v slovenskom divadle

Pavol Palkovič
SPRÍTOMŇOVANIE
KLASIKY
Univerzita sv. Cyrila
a Metoda
Trnava 2005

Popredný slovenský teatroológ, literárny vedec a kritik Pavol Palkovič je osobnosť, ktorá už po mnoho rokov analyzuje stav nášho dramatického umenia, predovšetkým jeho kvalitu, hĺbku poznania a interpretovania na javiskách našich divadiel. Je preto prirodzené, že svoje obrovské skúsenosti snúbené s veľkým rozsahom vedomostí, dáva na papier a predkladá čitateľskej verejnosti. Nie je tomu inak ani v prípade vydania jeho najnovšej publikácie *Sprítomňovanie klasiky* /Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Trnava, 2005/, ktorá má za cieľ metódou kritického analyzy poukázať na takú citlivú a zároveň vážnu tému, ako je interpretácia autorov literárneho realizmu v divadle v období od 70. rokov minulého storočia podnes.

Úvod knihy prof. Palkoviča je východiskom pre pochopenie celej publikácie, je filozofickým základom chápania súčasnej drámy a jej postavenia v súčasnom divadelníctve. Kriticky poznamenáva: „Nadišiel čas čakania na zázrak, že raz zvíťazí biblická spravodlivosť aj na dnešnom Slovensku.“ Ide predovšetkým o to, aby súčasný tvrdý trhový mechanizmus myslel aj na duchovný rozvoj národa, neznižoval jeho hodnotu, ktorá sa tvorila dlhé stáročia. Podčiarkuje zároveň a jedným dychom dodáva, že naša kultúra vychádza z cyrilometodskej a kresťanskej tradície. Tú nemožno vymazať zo života nášho ľudu. Odvoláva sa na také autority kresťanskej filozofie, vedy a kultúry ako je Ján Pavol II., Jozef kardinál Tomko, či významný kulturoológ a kresťanský filozof Ladislav Hanus. Prvý príspevok, ktorý hodnotí postavenie divadla vo svetle tradície je dôkazom hlbokého filozofického myslenia autora, jeho pohľadu na svet a existenciu v ňom. Analyzuje stav spoločnosti a ako múdry filozof aj naznačuje východiská, ktoré sú jeho odkazom predovšetkým pre autorov, zaberajúcich sa dramatickou tvorbou.

Slovenská literárna spisba, dramatická, v jej klasickej podobe dáva základ a je aj východiskom pre súčasných tvorcov a realizátorov dramatických diel. Hľadáme to, čo je pre nás osobité a realizujeme v našich chrámoch kultúry diela, ktoré budú ukazovať spôsob nášho života. Autor k tomu kriticky hovorí: „Prečo v našich divadlách, ak neberieme do úvahy produkciu autorov – majiteľov vlastných divadiel, sa nová pôvodná tvorba objaví raz za uhorský rok“. Väčšina režisérova a dramaturgov siaha po komercii a snaží sa ohurovať diváka predstavami chabej úrovne.

Prof. Palkovič vo svojich kritických postrechoch vyjadruje okrem svojho názoru, hlbokú lásku k slovenskej spisbe, jej nesmiernej bohatosti a zároveň ju predstavuje ako žriedlo bohatých námetov pre dramatickú tvorbu. Timravino dielo nepredstavuje iba ako námet pre divadelné spracovanie, je zároveň v jeho hodnotení aj analýzou jej literárneho diela, ktoré vychádza zo života „robotného ľudu.“ Kukučín, ktorý svoj dramatický život žil v prospech slovenského národa a sám, odsunutý za hranice vlasti pre našské chápanie talentu a pomoci blížnemu, je v autorovom hodnotení zasa čosi viac ako podklad pre dramatické dielo. Je to nádherná analýza jeho tvorby a rukoväť nielen pre dramati-

kov, režisérova a dramaturgov, je „kopanec Múzy“ pre všetkých, ktorí lietajú v nadoblačných sférach „slobody tvorby“, aby sa vrátili k poznaniu života našej spoločnosti a o nej písali. V podobnej atmosfére sa nesie analýza ostatných tvorcov, ako je Jozef Holý, Vladimír Konštantín Hurban /píšúci pod značkou VHV- Vladimír Hurban Vladimírov/, no predovšetkým dôsledná analýza tvorby Jozefa Gregora Tajovského, ktorého autor predkladá ako zakladateľa slovenskej realistickej drámy. Pozná jeho život i tvorbu dokonale a vie, že jeho dielo je vskutku pohľad do duše nášho národa. Uvedenie Tajovského dramatických diel na scénach našich divadiel znamená vždy úspech. Dokonca aj také uvedenie diela na scéne DPOH ako je Ženský zákon v prepracovaní bratov Moravčíkovcov priťahuje diváka a vyvoláva búrlivý potlesk na otvorenej scéne pre všetkých realizátorov.

V analýze dramatickej tvorby nechýba ani postavenie Ferka Urbánka, ktorý na prelome 19. a 20. storočia nielen dramatozoval život nášho ľudu, ale z jeho diela sa ľud vzdelával, sociálne uvedomoval, dvíhal z poroby a útlaku a teda v tom období plnilo dramatické umenie aj výchovnú funkciu.

V duchu múdrej a citlivej analýzy sa nesie i hodnotenie prínosu slovenských režisérova k realizácii slovenskej klasiky na doskách našich divadiel. Karol. L. Zachar chápaním zmyslu ľudovej tvorby, hĺbkou „etnografickej erudície“ sa stal kongeniálnym partnerom Tajovského. Za ním nasleduje Miloš Pietor, Peter Jezný, Lubomír Vajdička i Matúš Ol'ha. Autorovo dokonalé poznanie ich práce, vychádzajúce z postulátu: Lepšie raz vidieť, ako stokrát počuť“, tvorí teoretický základ pre študentov VŠMU, hotových režisérova, dramaturgov, no predovšetkým dramatikov. V jeho kritických postrechoch je i v tejto oblasti skoncentrované hlboké poznanie nášho dramatického umenia, ktoré stavia prof. Palkoviča nad ostatných tzv. kritikov dramatickej tvorby. V nich je jeho osobný odkaz všetkým, ktorí sa z rôznych pohľadov dívali na jeho tvorbu a niekedy i prítvrde kritické hodnotenia tam, kde to vskutku bolo potrebné. Prof. Palkovič dialekticky spája teóriu s dokonalým praktickým poznaním súčasnej dramatickej tvorby, čoho dôkazom sú jednotlivé state uvedenej monografie. Jednotlivé jej časti je možné chápať osobitne, no dielo musíme chápať komplexne. Potom dostaneme pravdivý obraz súčasného divadla a zároveň filozofický odkaz prof. Palkoviča všetkým, ktorí sa dramatickou tvorbou zaoberajú.

Monografia *Sprítomňovanie klasiky*, spolu s monografiou *Život drámy a duchovný rozmer divadla* /VEDA, Bratislava, 1999/, tvorí teoretický základ štúdia pre dramatických umelcov i pre spisovateľov. Je zdrojom informácií z teórie divadla i skúseností z realizácie dramatických diel na scénach našich divadiel s dôrazom na klasikov slovenskej literatúry. Je filozofickým východiskom ako ďalej v našej dramatickej tvorbe. Autor v analýze umeleckej tvorby hovorí:

„pred Novembrom dramatickí umelci vystupovali proti jednotnému, vonkajšiemu nepriateľovi, po ňom sa im otvoril bezhraničný priestor pre boj proti nepriateľovi v nás, proti mnohohlavému drakovi egoizmu, agresivity, závisťi aj nenávisťi, intrigy a smrti, ale aj proti červu malosti, bezzásadovosti, poddajnosti aj predajnosti. Priradené, takáto úloha predpokladala mobilitu vlastných tvorivých zdrojov, podporu pôvodnej domácej tvorby“.

LADISLAV HANUS

Rok Ludovíta Štúra (október 2005 – október 2006) je vítanou príležitosťou na prehĺbenie poznania a znalosti súčasnej generácie o nadčasovom odkaze tohto výnimočného zjavu modernej slovenskej histórie. Vďaka mu za príklad, ktorý tak ako našich predkov viedol a nás i budúce generácie povedie k odvaha ku skutkom a k činorodej práci v záujme vlasti. Veď, citujú samotného Ludovíta Štúra: „Každý národ sa musí radovať a potešiť vo veľkých mužoch svojich, lebo oni boli národu dôkazom, že i on je v stave niečo vytvoriť“.

V slovenskej histórii zohral veľkú úlohu. Poučený na skúsenostiach zo sveta, snažil sa to najlepšie a najvhodnejšie uplatniť vo vlasti a aplikovať na súdobé pomery. Svojej široko koncipovanej národno-vedomovacej, politickej, organizačnej, buditeľskej, kultúrnej, literárnej, vedeckej, novinárskej a spolkovej činnosti odovzdal všetky sily. Preukazoval pri tom veľké odborné schopnosti, mravnú silu i odanosť a lásku k vlasti. Veľa smerov, prúdov i jednotlivcov sa usilovalo reformovať, potláčať a meniť význam i dosah veľkého Štúrovho diela. Ono ale stále zostáva v základe pevné a neodmysliteľné z našich dejín.

Najtrvalejšiu platnosť v Štúrovom celoživotnom účinkovaní má ustanovenie kultúrnej strednej slovenčiny za spisovný jazyk Slovákov. Vďaka mu za ľubozvučnú materinskú reč, nepriateľmi tak často hanenú, ktorú bránil a aj ubránil. Pre veľké schopnosti, charizmu ako aj objektívne postoje mu jeho generácia prisúdila vedúce postavenie v hnutí za práva Slovákov. Bol mimoriadnym bojovníkom. Za odôvodnené slovenské práva bojoval v parlamente, na skutočnom bojiisku a slovom v mnohých dobových periodikách i v svojich novinách. Prejavil sa ako erudovaný redaktor a nadaný publicista. Články uverejnené v týchto tlačových orgánoch vynikajú žurnalistickou zručnosťou. Je zakladateľom modernej slovenskej politickej žurnalistiky a jeho novinárske dielo sa stalo pre dejiny žurnalistiky na Slovensku klasickým.

V októbri 1841 podal Ludovít Štúr žiadosť o povolenie vydávania prvých slovenských politických novín. Túto aktivitu musel na najvyšších miestach zopakovať niekoľkokrát, až kým sa konečne 15. 1. 1845 rozhodol panovník kladne. V júni 1845 vyšiel Štúrov Ohlas o Slovenských národných novinách a Orlovi tatranskom. Vystúpil v ňom s vlastným politickým programom, ktorým dokázal, že predchádzajúce redigovanie Tatranyku bolo kvalitnou prípravou na vedenie redakcie pripravovaného periodika. V spomínanom Ohlase o vydávaní Slovenských národných novín a v úvodníku Čo chceme s novinami našimi, uverejnenom v ich prvom čísle sa úspešne pokúsil aj o teóriu novinárstva, predovšetkým o sformulovanie spoločenskej funkcie novín.

Slovenskje národnje novini, ktorých cieľom bolo zjednocovať našu národnú spoločnosť v tom čase regionálne i konfesionálne rozdelenú, začali vychádzať 1. 8. 1845 v štúrovej spisovnej slovenčine a ich príloha Orol tatranski, venujúca sa najmä literatúre, estetike, národopisu, vlastivede a hospodárstvu, o týždeň neskôr. Na počesť udalosti sa uskutočnili na viacerých miestach Slovenska oslavy so zástavami, spevom, hudbou a vatrami. Vydavateľom a zodpovedným redaktorom sa stal Ludovít Štúr, redaktormi Peter Kellner-Hostinský, Bohuš Nosák a Móric Jurecký a od r. 1848 aj Ludovít Dohnány a Janko Štúr. O tom, ako to v redakcii vyzeralo píše Dvořák Dobšinský: „Dostali sme sa do dvoch susedia-

Pripravovali národ na osudové chvíle

cich dosť priestranných izieb. Ich zariadenie... niekoľko poľných postelí, stolice, stolíky, police zapratané skrz-naskrz papiermi, spismi a knihami svedčilo, že sme sa dostali zároveň do spálne i do pracovne, ba i do jedálne, ako sa ukázalo, keď prišlo poludnie, že tu platilo celkom po slovensky – kde si pracoval, tam sa i najedol“. Redakcia sídlila na Panenskej ulici v Bratislave, v dome, kde býval Ludovít Štúr.

Slovenskje národnje novini publikovali národno-politický a sociálno-ekonomický program slovenského národného hnutia. Venovali pozornosť najmä nášmu hospodárstvu, politickej situácii, národnostnej otázke, školstvu a kultúre. Podávali informácie širokého záberu z celého Slovenska. Najmä úvodníky Ludovíta Štúra výstižne analyzovali mnohostrané slovenské dianie a prinášali jeho názor na postavu našej vtedajšej spoločnosti. Ako poslanec svojimi piatimi rečami na zasadnutiach Uhorského snemu od novembra 1847 do marca 1848 plnými humanizmu a demokratizmu sa zaradil v svojej dobe k najpokrokovejším európskym mysliteľom.

Štúrovci uvádzali novú spisovnú slovenčinu do života predovšetkým Slovenskými národnými novinami a Orlom tatranským. Museli ju brániť proti mnohým útokom. Stredoslovenčinu chránili najmä proti atakom Jána Kollára a jeho prívržencov. Práve tento veľký Slovan, ktorý ešte r. 1827 v Pešti podporoval Martina Hamuliaka v jeho snahe o vydávanie slovenských novín – a to aj v prípade, že by vychádzali v čistej slovenčine, videl v zave-

dení nového spisovného jazyka vážne ohrozenie svojho učenia o slovanskej vzájomnosti. Mýlne sa domieval, že používanie spisovnej slovenčiny ako prejav „jazykového rozkolu“ natrvalo rozbije spoluprácu Slovákov s Čechmi. Nešlo mu o prijatie spisovnej češtiny Slováckmi, ale o zavedenie spoločného spisovného jazyka pre Slovákov a Čechov. State proti slovenskej spisovnej reči zhrnul v r. 1846 do zborníka Hlasové o potrebe spisovného jazyka pro Čechy, Moravany a Slováky. Ludovít Štúr bránil spisovnú slovenčinu publikovaním viacerých obranných článkov na stránkach Slovenských národných novín a Orla tatranského v rozpätí od júla do októbra 1846. Aby paralyzoval nežiadúci vplyv Kollárových Hlasov a ubránil našu materčinu, publikoval v novinách články jednotlivcov a kolektívne reakcie zástupcov „duchovného i svetského stavu“. Oravci v ohlase medziiným napísali: „Slovenčinu za svoju reč uznávame, v nej a s ňou žiť a mrieť, vzdelávať seba i národ chceme“.

Základy slovenského sebauvedomenia

Vďaka Slovenským národným novinám sa jazyk stal tmelom slovenskej spoločnosti. Ich veľký prínos v tomto smere ocenil aj pohronský bernolákovec Július Plošic, keď r. 1845 napísal: „Vykročili na cestu ľudu, šliapanú a jemu prameranú, lebo len v reči, ktorej dobre rozumieme, ktorú našou voláme, možno hovoriť od srdca k srdcu“. Sna-

hy štúrovcov o dohodu s bernolákovcami ohľadne celonárodnej spisovnej reči boli úspešné. Dokazuje to okrem iného aj osvedčenie mladých teológov, „celej mládeže duchovnej“ z banskobystrického seminára, ktorí sa v júli 1846 v Slovenských národných novinách prihlásili k štúrovej jazykovej reforme a schválili „cestu od správy našich národných novín nastúpenú“. Vtedy už národovci z radov oboch konfesií videli v jazykovom osamostatnení sa Slovákov cestu k zjednoteniu národného hnutia, inteligencie, meštianstva i pospolitosti a k ich postupnej premene na politickú silu. Dovŕšenie jazykového zjednotenia na čachtickom zhromaždení Tatrína – spolku, ktorému Slovenskje národnje novini a Orol tatranski venovali veľa pozornosti, bolo aj politickou deklaráciou. Katolícka a evanjelická inteligencia sa združila na princípe jednoty v jazykovej otázke a línie základného národného smerovania. V Slovenských národných novinách a ich prílohe sa odrážalo volanie po nutných reformách spoločnosti, modernizácii života, národnej slobode a rovnosti pre všetkých ľudí. Pisali pre vzdelaných i jednoduchých čitateľov. Slovenský ľud prebúdzať národne i sociálne a usilovali sa dvíhať jeho životnú i kultúrnu úroveň, čím sa dostávali do boja za urýchlenú likvidáciu feudalizmu. Propagovali moderné podnikanie, školstvo a vzdelanie a širili idey spolkov miernosti a nedeľných škôl. Mali kvalitne organizovanú spravodajskú službu dopisovateľov, ktorí ich spájali so všetkými kútmi Slovenska. Noviny pripravovali cestu revolúcie, v ktorej naši predkovia vystúpili ako národ s vrcholne demokratickými požiadavkami.

Ludovít Štúr v Slovenských národných novinách a Orlovi tatranskom Slovákov vždy viedol k tomu, aby sa spoliehali sami na seba a na základe vlastných skutkov sa stali nositeľmi národného povedomia a majiteľmi svojich dejín. Noviny za necelé tri roky existencie, napriek sústavným problémom s vychádzaním, urobili toľko, čo iné periodiká nespravili za desaťročia. Mnohé myšlienky zo Slovenských národných novín a Orla tatranského pretrvali natoľko, že ich životaschopnosť pôsobí inšpirujúco aj v súčasnosti. Noviny, ktoré boli vždy slovenské a národné, začali vlastne písať dejiny modernej slovenskej žurnalistiky.

KAROL PETROVSKÝ

JAROSLAV VALENT

Čo ešte zostáva?

Čo ešte zostáva do úst na pretras, keď prostej krásy tu nieta?

Hľad' do očí meravých zástupov prázdnych - v zraku im nenájdeš pestovné záhrady. Len ľadové kryštály z výkladov presklených sú im za svetlo.

Tam na trhu s vecami o duše prišli, pieskov výdatné hromady k ústam priložili. Svoj pokrm nech teda majú na večnosť.

Čo však nám zúfalým do úst zostáva na pretras, keď prostej krásy tu nieta?!

Nuž, najprv vo vodách belasých zraky si očistiť, umnosť i jazyk si naostriť, od duše úlisných kupcov odvrátiť.

Pestovať pestovné záhrady.

Zákon nariaďuje pred očkovaním rodičov informovať

Vážna imunobiologická operácia

Bábätká sú živým prameňom, pri ktorom aj zatvrdnutá duša roznežnieva. A práve týmto najzraniteľnejším človečikom, uštedrujeme tvrdé rany povinným očkovaním. Vo väčšine štátov EÚ je dobrovoľné, vakcíny sa tam nahrádzajú menej škodlivými, posúvajú sa termíny očkovania, niektoré očkovania sa rušia. U nás sme skostnateli pri sovietskom systéme a moderný trend prehodnocovania potreby a bezpečnosti vakcín k nám neprenikol. No naše ratoľstí si našli svojho hovorcu v parlamente - poslankyňa Eudmilu Muškovú, ktorú sme vám (v KULTÚRE 10/05) už v tejto súvislosti predstavili. V lete vstúpili do platnosti dve novely zákonov, do tvorby ktorých zasiahla.

Pôvodný návrh Zákona o verejnom zdravotníctve pristupoval k zvyšovaniu nátlaku na rodičov, aby dávali deti od prvých dní života zaočkovať, pričom trend vo vyspelom svete je opačný. Renomovaní odborníci totiž zverejňujú nové výskumy a publikácie varujúce pred vážnymi negatívnymi účinkami vakcín, a to najmä pre dojčatá a batofatá do dvoch rokov, počas ktorých sa vyvíja nervový a imunitný systém a zásah škodlivosťmi z vakcín máva katastrofálne následky v podobe autizmu, detskej cukrovky, syndrómu

náhlej smrti dieťaťa, astmy, reumatických ochorení, alergií a iných ochorení, ktorých neustále pribúda a niektoré nadobúdajú epidemický charakter. Predložená novela znemožňovala nezaočkovaným deťom nastúpiť do škôlky a pri zápise do ZŠ stanovovala povinnosť zaočkovania. Pani poslankyňa Mušková navrhla predmetné návrhy zo zákona vypustiť. Oceňuje, že bývalý minister zdravotníctva, ale predovšetkým väčšina poslancov NR SR prijali argumenty, ktoré uviedla a návrh podporili.

S podobnou ústretovosťou sa stretla i pri predložení pozmeňovacieho návrhu k Zákona o liekoch. Jeho podstatou bolo, aby sa v príbalovom letáčku k vakcínam presne uvádzal obsah škodlivých látok, ich prípustné normy a aby pred očkovaním rodičia dostali tento letáček bez vyzvania do ruky. Spomínané zahraničné štúdie totiž upozorňujú na prítomnosť jedov vo vakcínach, a to napríklad formaldehydu, vysokotoxické látky obsahujúcej ortuť – thiomersalu, či fosfátu hlinitého, pričom pri očkovaní sa často normy príjmu týchto škodlivín prekračujú.

„Presvedčila som sa, že téma ochrany zdravia detí, je nadstranická a že našim problémom je najmä nedostatok informácií. Ich sprostredkovanie vedie mnohých k prehodnocovaniu vžitých stereotypov myslenia.“ – uviedla pani poslankyňa.

Otázku informovania verejnosti považuje za prioritnú. I u nás by sme mali zachytiť trend vedúci k lepšej informovanosti o tom, čo to vlastne očkovanie je. Popredná ruská virologička G.P. Červonskaja vo svojej knihe „Vakcíny: mýty a realita“ uvádza: „Očkovanie je vážna imunobiologická operácia.“ Toto si uvedomuje málokto. O opakovanom očkovaní detí (u nás v prvom 1,5 roku dieťaťa aplikujeme až 22 vakcín) Červonská píše: „Neustála dodatočná záťaž na imunitný systém ho núti pracovať nad normu – v režime, ktorý nie je organizmu konkrétneho dieťaťa vlastný, čo vedie k hypertrofii buniek ..., k ich včasnému opotrebovaniu a predčasnemu starnutiu.“ Namiesto direktného prístupu by sme mali prejsť k zodpovednému zvažovaniu zo strany rodičov i lekárov. Masové postupy

nahradiť individuálnym posúdením imunologického stavu. Každé dieťa je iné. Rizikom je očkovať najmä deti so zníženou imunitou. Naopak, niektoré deti majú voči niektorým chorobám prirodzenú imunitu. E. Mušková sa k tomu vyjadřila: „Ja sama som zástancom dobrovoľnosti v otázke očkovania. Rodič by mal mať výlučné právo, po konzultácii s odborníkom sa sám rozhodnúť či, kedy a ktoré očkovania má jeho dieťa dostať.“

Podľačkova sa redakcii KULTÚRY, že zverejnením informácií umožnila spojiť sa rovnako zmýšľajúcim rodičom do „Iniciatívy pre uvedomenie si rizík očkovania“. Stavajú si za cieľ informovať a aktivizovať verejnosť a dosiahnuť dobrovoľnosť očkovania. „Podobné združenia pracujú aj v zahraničí a práve ich pričinením sa tam veci pohli k lepšiemu. Verme, že sa začnú lámať ľady aj u nás. Časť práce sa totiž dá vykonať na pôde parlamentu, ale veľmi prínosným pre docielenie zmeny legislatívy je zmena verejnej mienky – tlak zdola.“ – dodala E. Mušková.

IVA VRANSKÁ ROJKOVÁ

Nie sme prvý štát v Európe, v ktorom sa diskutuje o otázke poslaneckej imunity. Je to problém, ktorý opätovne nastoľujú situácie dráždiace zmysel pre spravodlivosť a očividne sa protiviace demokratickému chápaniu moderného štátu. Takmer všetky ústavy súčasných štátov obsahujú článok, ktorý sankcionuje najzákladnejšiu zásadu demokratickej spoločnosti, že pred zákonom všetci občania sú si rovní.

Je zaujímavé konštatovať, že Ústava Slovenskej republiky ani po celkom netradičnom uskutočnení početných zmien počas krátkych štrnástich rokov jej platnosti takýto článok neobsahuje! Tí, čo ju koncipovali, boli akiste ešte pod vplyvom reálneho socializmu, v ktorom zrejme boli všetci rovní, ale niektorí – zlopestná nomenklatura – „rovnejší“.

Len nedávno sa po konkrétnych úradne zistených faktoch dokázalo, že ktorísi policajný prezident si dovolil vydať dekrét či nariadenie, podľa ktorého policajti nesmú stíhať členov NR SR za porušovanie zákonom stanovených noriem pri používaní dopravných prostriedkov. Každému je jasné, že to zrejme môže ohrozovať nielen verejný poriadok, ale aj značné materiálne hodnoty a ľudské životy, preto musí vzbudzovať v normálne zmýšľajúcom občani podozrenie, kritiku, ba i pohoršenie. Nikto však nepodal žalobu na Ústavný súd, aby rozhodol, či takého počínania štátneho orgánu – či už ním bol iba policajný prezident alebo aj jeho nadriadený minister vnútra – sa neprotiví ústave Slovenskej republiky. A keď sa po všeobecne známych trápnych prípadoch niektorých poslancov ozvali kritické hlasy občanov, v predčasných voľbách odvolaní členovia Národnej rady Slovenskej republiky ešte horlivo stihli odhlasovať x-tú novelizáciu zákona, aby potvrdili toto diskutabilné privilegium pre seba i pre svojich nástupcov. Preto nebude od veci, ak sa trochu pozastavíme nad týmto inštitútom ústavného práva.

Z historického hľadiska imunita má svoje takmer dvetisícročné korene. Už z posledných storočí Rímskej ríše máme dokumentované *immunitates* – (od latinšského *munus*: povinnosť, verejná záťaž, odvod, dávka, poplatnosť) – právne opatrenia, ktorými cisárske domény boli oslobodené od všeobecne platných daňových a iných odvodov. Túto imunitu rozšíril Konštantín I. Veľký (306 – 337) aj na cirkevné majetky. Záviselo to vždy iba od najvyššieho zákonodarcu. Napríklad cisár Konštancius (337 – 361) už túto imunitu čiastočne zrušil. Právny inštitút sa však pri rozličných zmenách zachoval až do raného stredoveku, kedy sa imunita z realít a územných celkov rozšírila aj na konkrétne osoby, ktoré cisár alebo kráľ oslobodil od rozličných všeobecne platných verejných povinností. Tým sa niektoré kniežatá a vysokí šľachtici – aj cirkevní hodnostári – na svojom území stávali priamymi zástupcami najvyššej moci s vylúčením normálneho štátneho bezpečnostného a daňového aparátu. Vo Franskej ríši to dokumentuje Parížsky edikt z roku 614. V 10.- 11. storočí imunitné privilegia prispeli k pevnej organizácii ríšskej Cirkvi, jej mocných kľáštorov a ku vzniku biskupov, ktorí boli súčasne aj ríšskymi kniežatami. Osobná imunita bola jednou z charakteristík feudálneho systému, ktorý napríklad v bývalom Uhorsku doznieval ešte aj v 19. storočí. U laických kniežat bola to práve imunita s kumulovaním privilegií u jednotlivých lokálnych vládcov, ktorá v neskorom stredoveku prispela k formovaniu stále nezávislejších regionálnych správnych celkov a v nich rodových a profesionálnych zoskupení (stavy), ktoré postupne obmedzovali absolútnu moc panovníka. Tam

je aj vzdialený pôvod toto, čo dnes nazývame parlament.

Názvom parlament (zo stredovekej latinčiny *parlamentum* – priestor na verejné rečenie, diskusiu) sa označoval pôvodne od 13. storočia Vysoký súd v Paríži, ktorý zodpovedal nášmu pojmu Najvyšší súd, lebo bol poslednou súdnou inšinciou. Tvorilo ho zhromaždenie *pares* (*pairs*), najvyšších šiest' svetských a šiest' cirkevných šľachticov, podľa zásady, že každý môže byť súdený iba osobami rovnakého stavu. *Parlement de Paris* postupne získal právo registrovať kráľovské nariadenia, ktoré tým nadobúdali moc zákonov. Neskôr získal aj právo pripomienkovať zákony (*droit de remontrance*), čím nadobudol značnú nezávislosť a určitú slobodu opozície. Pretože

všetkej moci v štáte. Niekoľko historických reziduí monarchistických štátnych foriem dnes už pozostáva iba v zachovaní symbolu jednoty štátu v osobe dynastického suveréna. Ale nositeľom štátnej moci sú aj v nich slobodne zvolení zástupcovia ľudu celkom tak ako v ostatných moderných štátnych útvaroch demokratickej ústavnej štruktúry. Základné zákony jasne ustanovujú, že všetka moc pochádza od ľudu, ktorý ju vykonáva priamo alebo prostredníctvom slobodne zvolených zástupcov. Títo – teda poslanci – odvodzujú svoju moc od ľudu, ktorému zostáva prirodzené právo kontrolovať činnosť tých, ktorým zveril vykonávanie štátnej moci. Túto štátnu moc už nevykonáva iba parlament, ale v demokratických štátoch ju charakterizuje tro-

zumne poprieť osobe, ktorú slobodným hlasovaním na túto úlohu zvolil zákonom predpísaný počet oprávnených voličov.

Nasledujúce ustanovenia tohto článku 78 – ods. 3 až 5 – však obsahujú až protirečivé privilegia, ktoré dnes vzbudzujú otvorený odpor v širokých kruhoch občanov v mnohých demokratických štátoch. Protirečia totiž otvorene ods. 2, ktorý tvrdí, že uvedenou imunitou nie je dotknutá občianskoprávna zodpovednosť poslancu. V ods. 3 totiž čítame: „Poslanca nemožno trestne ani disciplinárne stíhať, ani vziať ho do väzby bez súhlasu Národnej rady SR. Ak NR SR súhlas odoprie, trestné stíhanie alebo vzatie do väzby je počas trvania poslaneckého mandátu vylúčené. V takomto

občanom.“ Nanajvyš by pripustil, aby v prípade fundovaného podozrenia, že niektorého poslanca súd prenasleduje z politických príčin, ten poslanec mal právo požiadať parlament, aby bol od toho oslobodený (Tagesschau 28. 7. 2006).

Prezident Ivan Gašparovič krátko predtým vyhlásil, že Slovenská republika potrebuje novú ústavu. Nemožno nesúhlasiť s takýmto projektom, lebo naša ústava bola šitá horúcou ihlou a vznikla netradičným postupom jej iniciátorov. Bol to ak nie jediný, tak isto veľmi zriedkavý prípad, že ústavu nového, ešte nejestvujúceho štátu koncipoval a schválil regionálny parlament iného, normálne fungujúceho štátu. Normálny postup genézy novej ústavy je, že najvyššia štátna autorita už založeného štátu vymenuje ústavodarné zhromaždenie – teda nie daký už predtým jestvujúci parlament – ktoré poverí prípravou novej ústavy. Členmi takéhoto ústavodarného zhromaždenia nebývajú iba členovia bývalého parlamentu – lebo aj naša slovenská skúsenosť učí, že poslanci veľmi ťažko odsúhlasia napríklad práve zníženie alebo zrušenie svojej imunity – ale majú ho tvoriť okrem významných politikov aj všeobecne uznávaní odborníci v právnych a historických vedách, ako aj predstavitelia najvýznamnejších občianskych združení a spoločenstiev rozličného charakteru, ktoré majú napríklad viac než 50 alebo 100 000 trvalo zaregistrovaných členov. Návrhy na ústavu sa majú verejne prediskutovať, potom znovu podľa vážnych pripomienok upraviť a až nakoniec predložiť prezidentovi republiky odhlasovaný text na schválenie. Ústava je taká vážna vec, že na jej zodpovednú prípravu treba si vziať aj náležitý čas; podľa osvedčených precedensov najmenej jeden rok. Iba takto pripravená ústava môže zaručiť politickú stabilitu, spravodlivú slobodu, verejný poriadok a spokojnosť rozhodujúcej väčšiny občanov. Ak chceme kráčať s časom 21. storočia, v novej ústave by nemal chýbať článok o zrušení poslaneckej imunity alebo aspoň o jej obmedzení na to naozaj potrebné, ako to obsahujú prvé dva odseky článku 78 teraz platnej ústavy. Podobne však by v novej ústave nemal chýbať oddiel o povinnostiach občanov, nevyňímajúc ani poslancov, ktorý v súčasnej ústave absolútne chýba. Masa zakodovaných práv bez podobne definovaných povinností poskytuje úrodnú pôdu na zneužívanie práv a na obchádzanie nedostatočne rozpracovaných zákonov a nariadení. To však znižuje bezpečnosť občanov, ich úctu k zákonodarcom a predstaviteľom štátnej moci, ba i samu stabilitu štátneho zriadenia.

MILAN S. ĎURICA

Poslanecká imunita

v období absolutizmu (Jean Bodin, 1530 - 1596: *Maiestas est summa in cives ac subditos legibusque soluta potestas* - kráľovská moc je najvyššia moc nad občanmi a nad poddanými, ktorá nie je viazaná na zákony), keď Richelieu a neskôr Ľudovít XIV. dočasne zrušili tieto privilegia Parížskeho parlamentu, bola to už iba francúzska šľachta, ktorá ešte mala určitú možnosť kontroly nad vedením štátu. Revolučné „Národné zhromaždenie“ v roku 1790 definitívne zrušilo Parížsky parlament.

Podľa francúzskeho vzoru tiež ešte v 13. storočí vznikol v Anglicku „Veľkonočný parlament“ (*parliament*) v roku 1258, ktorý sa potom samostatne vyvíjal ako súdny dvor a kontrolný orgán kráľovstva. V 14. storočí ho kráľ rozšíril (*House of Lords*) a vytvoril aj druhú komoru z reprezentantov vazalov a mešťanov (*House of Commons*). Tento parlament prekonal dlhý historický vývoj. V 15. storočí získal právo obžalovať ministrov a prioritu v rozpočtovom práve. Počas konfliktov v 17. storočí nižšia komora *House of Commons* sa presadila ako najvyššia právna inštitúcia v kráľovstve. Získavala stále viac kompetencií a nadobudla dôležitosť, ktorá trvá doposiaľ. Na nej sa inšpirovali takmer všetky moderné parlamenty (nech sa už nazývajú akokoľvek – parlament, snem, senát, rada s rozličnými prívlastkami) ako zhromaždenia slobodne volených reprezentantov ľudu, ktorým je v demokratických štátoch zverená zákonodarná moc a kontrola výkonnej moci.

Zmysel a potreba imunity

Ak uvážime, že parlamenty vznikali v období feudalizmu a absolutizmu pochopíme, že kolektívna imunita parlamentu, aj osobná imunita jeho jednotlivých členov voči najvyššej štátnej autorite cisára alebo kráľa bola objektívne vyžadovaná nutnosťou. Základný zákon musel chrániť pred zvoľou nositeľa absolútnej moci nielen parlament ako dôležitú verejnú inštitúciu, ale aj jednotlivých poslancov, aby sa v parlamente mohli slobodne vyjadrovať a zastávať svoje úlohy reprezentantov šľachty, stavov, neskôr aj ľudu, a to aj vtedy, keď záujem ľudu vyžadoval opatrenia protiviace sa záujmom vládky a jeho dvora. Hlavné preto prešli takmer do všetkých ústav moderných štátov aj články, ktoré kodifikujú poslaneckú imunitu. Táto pozostávala v tom, že člen parlamentu nemohol byť nikým stíhaný za to, čo predniesol na jeho zasadaniach, aj keď sa to mohlo protiviť platným zákonom a nariadeniam suverénnej hlavy štátu.

Od tých čias nás však delí niekoľko storočí a vývoj štátnych foriem už dávno prekonal systémy monarchistických vládcov, ktorí predtým boli držiteľmi

jité delenie: zákonodarná moc parlamentu, ktorej nositeľom je parlament, výkonná moc, ktorej subjektom je prezident a vláda (prícom v niektorých štátoch prezident, najmä ak je volený priamo všetkými občanmi, je aj formálne predsedom vlády), a súdna moc, ktorú vykonávajú súdne inštitúcie. Tieto tri oddelené časti štátnej moci majú poskytovať záruku proti jej zneužívaniu kýmkoľvek.

V demokratických štátoch hlavne štátu je pravidelne ústavou zaručená úplná imunita. V dnešnej ústave Slovenskej republiky článok 107 znie: „Prezidenta možno stíhať iba za úmyselné porušenie ústavy alebo za vlastizrada. O podaní obžaloby na prezidenta rozhoduje Národná rada Slovenskej republiky trojpätinovou väčšinou hlasov všetkých poslancov. Obžalobu podáva Národná rada Slovenskej republiky na Ústavný súd Slovenskej republiky, ktorý o nej rozhodne v pléne. Odsudzujúce rozhodnutie Ústavného súdu Slovenskej republiky znamená stratu funkcie prezidenta a spôsobilosť túto funkciu opätovne získať.“ To úplne zodpovedá tak obsahu najväčšej časti všetkých základných zákonov na svete ako aj cíteniu demokraticky založených občanov.

Vzhľadom na imunitu členov parlamentu takýto všeobecný súhlas existuje iba pokiaľ sa to týka ich verbálnych prejavov a ich hlasovania v sídle parlamentu. Takto to zaručuje aj Ústava SR v článku 78: „Za hlasovanie v NR SR alebo v jej výboroch poslanca nemožno stíhať, a to ani po zániku jeho mandátu.

pripade počas ďalšieho výkonu poslaneckého mandátu premlčiaca doba neplynie.“ Už tento odsek je vo vyložení protirečenie so všeobecnou zásadou, že všetci občania sú si pred zákonom rovní. Nielenže sa nedotýka občianskoprávnej zodpovednosti poslancu, ale ju priam totálne vylučuje. Týmto totiž sama ústava výnimka občana, ktorý je poslancom, zo všetkých ustanovení trestných zákonov a teda kladie zákonodarnú moc nad nezávislú moc súdnu. Ods. 4 to ešte viac rozširuje, keď túto imunitu aplikuje dokonca na prípad poslancu, ktorý je pristihnutý a zadržaný priamo pri trestnom čine. Práve podobné právne normy svojím vnútorným protirečením a evidentným šliapaním po najzákladnejších právach občanov vzbudzujú dnes vo svete stále mocnejšie hnutie za úplné odstránenie poslaneckej imunity.

Pred niekoľkými rokmi jeden z najvplyvnejších celoštátnych denníkov *Talianska Il Giornale* – vtedy ešte pod šéfredaktorstvom medzinárodne uznávaného „kráľa talianskych žurnalistov“ Indra Montanelliho – inicioval veľkú podpisovú akciu za zrušenie poslaneckej imunity. A 28. júla tohto roku 2006 jeden z vedúcich nemeckej parlamentnej strany *Freie Deutsche Partei*, Jörg van Essen v mene svojej strany verejne vyhlásil, že nemecký parlament má zrušiť poslaneckú imunitu: „Právo imunity je už prežitkom. V stabilnom fungujúcom právnom štáte nejstvie viac žiadna potreba chrániť poslancov pred trestným stíhaním. Spravodlivosť má zaobchádzať s poslancom presne tak ako s každým iným

Korene Rákociovcov siahajú do Čiech. Jeden z jeho predkov si zakúpil v 13. storočí panstvo Rakovec na slovenskej strane Zemplína a získal tak prídomek Rakovský. Neskôr, ako to už v Uhorsku chodilo, Rákoci. Na výslnie sa rodina Rákociovcov dostala až v 17. storočí, a to prostredníctvom Žigmunda Rákociho (1544 – 1608), ktorý sa pridal k Bočkajovmu protihabsburskému odboju podporovanému tureckým sultánom. Po smrti Bočkaja sa Ž. Rákoci stal v rokoch 1607 – 1608 sedmohradským kniežat'om a jedným z najbohatších magnátov Uhorska, pričom ďalej pokračoval v spolupráci s Turkami. Jeho syn Juraj I. Rákoci patril medzi veliteľov sedmohradského kniežat'a Gabriela Betlena, teda ďalšieho vodcu protihabsburského povstania. Bol to práve Juraj I., ktorého hajdúsi po obsadení Košíc brutálne umučili troch košických katolíckych kňazov, Maďara Štefana Pongráča, Poliaka Melichara Grodeckého a Chorváta Mareka Križina. Títo traja mučeníci boli potom neskôr pre svoje mučeníctvo za vieru, vyhlásení za svätých.

V rokoch 1630 – 1648 sa aj Juraj I. Rákoci stal sedmohradským kniežat'om a ďalej až do svojej smrti bojoval s Turkami proti Viedni. Jeho spolupráca s Turkami bola taká všestranná a taká intenzívna, že západná Európa považovala Sedmohradsko za „prednú hliadku Osmanskej ríše“. Po smrti Juraja I. sedmohradským kniežat'om sa stal jeho syn Juraj II. Rákoci. Juraj II. bol nevelmi schopný, ale zato veľmi ambicióznym. Veľmi túžil po poľskej kráľovskej korune, a tak sa stalo, že sa bez súhlasu sultána zaplietol do vojny s Poliakmi. Sultán však s aktivitou svojho vazala nesúhlasil a dôsledky Rákociho poľského dobrodružstva boli potom pre Juraja II. i pre Sedmohradsko katastrofálne. Sultán vyslal do Sedmohradska 100 000-ovú armádu Turkov a Tatárov, ktorí zavrazdili a odviekli do otroctva viac ako 100 000 nešťastných Sedmohradčanov. (V tom čase vlastné Sedmohradsko malo okolo 600 000 obyvateľov.) Súčasný popredný maďarský historik L. Kontler charakterizuje Juraja II. Rákociho takto: „Mal nedostatok skúsenosti a politickej prezieravosti; jeho unáhlenosť, tvrdohlavosť a obrovské osobné ambície zničili osobne jeho i Sedmohradsko“. V krvavej bitke pri Sasfeneši (1660) budínsky paša zničil jeho armádu. V boji bol ťažko zranený aj Juraj II. Rákoci a za niekoľko dní zraneniam podľahol. Jeho manželkou bola Zofia Bátoriová, ktorá sa s úprimným srdcom vrátila ku katolicizmu. Táto žena, trpiaca činom svojho svokra (Juraja I. Rákociho), t. j. umučením troch košických kňazov, dala postaviť v Košiciach na mieste ich martýria jezuit'ský kostol, v krypte ktorého je aj so svojim synom Františkom I. Rákocim pochovaná.

Ich syn František I. Rákoci bol tiež kniežat'om Sedmohradska, pravda, len titulárnym. Napriek veľkej túžbe i úsiliu na kniežací trón Sedmohradska nikdy nezasedol. Zapojil sa do protihabsburského Vešeleného sprisahania a dokonca on sám vyvolal povstanie. Viedňe povstanie potlačila a vedúcich činiteľov, medzi nimi aj Františka I. Rákociho, uväznila a čakala ich smrť. Jeho matka, katolíčka, pomocou obrovského výkupného a na príhovor jezuitov dosiahla to, že jej syn bol cisárom omilostený a predčasne prepustený z väzenia. Jeho prepustenie z väzenia napomohlo aj to, že pri vylúčení „dobré spievať“ (udával svojich spoluspiklencov). Čoskoro potom, stihnúť ešte splodiť syna, zomrel.

Matka tohto syna, Františka II. Rákociho, ako už bolo uvedené, bola Helena Šubičová – Zrinská. Po smrti svojho prvého manžela, sa vydala pôvodom za nie veľmi urodzeného, o 14 rokov mladšieho muža, Imricha Tököliho, vodcu kuruckých protihabsburských povstalcov, ktorý verne slúžil Turkom aj po ich vyhnaní z Uhorska. Tököli ešte pred bitkou pri Viedni a vyhnaní Turkov z Uhorska zorganizoval silnú kuruckú armádu a s tureckou vojenskou podporou mal také veľké úspechy v bojoch s cisárskymi jednotkami, že sultán ho dal korunovať (r. 1682) za knieža horného Uhorska, čoho dôsledkom bolo rozdelenie bývalého Uhorského kráľovstva na štyri časti.

V osudovej bitke o Viedň (1683) Tököli bojoval na strane Turkov. Po víťazstve pri Viedni cisárske vojská Tököliho opa-

kované porazili a ako turecké vojská, tak aj Tököliho kurucov vytlačili z Uhorska. Po týchto porážkach emigroval do Turecka. V roku 1688 v službách sultána ako vysoký turecký dôstojník krvavo potlačil protiturecké povstanie v Bulharsku. V roku 1690 ho Turci dosadili za sedmohradské knieža, ale po dvoch mesiacoch ho cisárske vojská zo Sedmohradska vyhnali. Zvyšok života strávil v tureckej Nikodémii, kde vo veku 48 rokov zomrel.

Predkovia Františka II. Rákociho i on sám boli teda po celú generáciu zaangażovaní v boji proti Habsburskej ríši, a to vždy po boku tureckého sultána. Zradiac svojho panovníka bojovali proti kresťanskej Európe, proti kresťanskej európskej kultúre, čo sa nedá ničím ospravedlniť.

Rákociho povstanie začalo v roku 1703 a skončilo v roku 1711. To znamená, že začalo len 20 rokov po porážke sultánovej armády a jeho maďarských spojencov pri Viedni, len 17 rokov od oslobodenia Budína habsburskými žoldniermi a len 4 roky po vyhnaní sultánových vojsk z takmer celého územia Uhorského kráľovstva. Viac ako 170 rokov tureckých výbojov a tureckého panstva zanechalo v celom

EDITA TARABČÁKOVÁ

Kto bol František II. Rákoci

Uhorsku nezmazateľné, trvalé stopy. Tieto stopy boli priam hrozné v oblastiach začlenených priamo do Osmanskej ríše a najmä na trasách opakovaných pochodov státisícových armád z Istanbulu pod Viedň. Doboví kronikári opisovali, ako tieto predtým kvitnúcim krajom sa premenili na ľudoprázdnú step. Každý preto čakal, že nastane obdobie mieru, tolerancie a budovania, ale namiesto toho Rákoci rozpútal povstanie proti tým silám, ktoré Uhorsko bránili a nakoniec aj oslobodili spod tureckého jarma. Bolo to logické? Bol to prejav lásky k vlasti? Nebolo to kruté voči spoločnému všetkým kategórii? Veď Rákociho povstanie predčasne zobralo do hrobu 80 000 padlých a viac ako 400 000 obetí vojnovými udalosťami zavlečeného moru.

Povstanie Františka II. Rákociho prebiehalo v čase veľkého vojenského konfliktu v Európe. V západnej a južnej Európe bojovalo Francúzsko, Bavorsko a Kolínsko, ku ktorým sa neskôr v prospech Francúzska a jeho spojencov pripojil aj František Rákoci na čele uhorských povstalcov. Na druhej strane do aliancie s Habsburskou monarchiou vstúpilo Anglicko, Prusko, Nizozemsko, Hannover a od roku 1703 aj Portugalsko a Savojsko. V tejto vojne, historikmi označovanej ako Vojna o španielske dedičstvo, išlo o to, či na uprázdnený trón po španielskych Habsburgoch zasadne rakúsky Habsburg – Karol, syn cisára Leopolda a brat Jozefa, alebo vnuk francúzskeho kráľa Ludovíta XIV., Filip Burbonský. Takmer v tom istom čase sa na severe Európy odohrávala tzv. Severná vojna medzi Ruskom a Švédskom, do ktorej sa zaplietli aj Poľsko a Sasko. Nepriatelja Habsburskej monarchie sa snažili využiť Rákociho povstanie v Uhorsku na oslabenie moci cisára vo Viedni. Francúzsko malo záujem, aby v blízkosti Viedne prebiehali boje medzi cisárom a vojskom Rákociho povstalcov, a preto Rákociho štáboval a všestranne podporovali. Povstalci dostávali z Francúzska do mája roku 1705 – 30 000, potom 50 000 frankov mesačne, generál Berčeni osobne 9 000, ďalší traja generáli po 2 000 frankov, čo boli v tej dobe obrovské sumy. Keď sa však Ludovít XIV. presvedčil, že jeho pôvodný plán vybudovať v západnej Európe burbonskú supervelmoc je neuskutočniteľný, uspokojil sa - hoci nerád - tým, že v Španielsku a jeho državám bude vládnuť jeho vnuk Filip V. Burbonský. Potom už o Rákociho a jeho povstanie prestal mať záujem.

Podobne sa vyvíjala aj situácia medzi Ruskom a Rákocim. Keď sa v Severnej vojne situácia vyvíjala pre cisára Petra I. ne-

priaznivo, zaoberal sa plánom, že bude podporovať Rákociho snahu o poľskú korunu a pomáhať jeho povstaniu s pomocou Francúzska sprostredkuje mier so Švédskom a spojeneckú zmluvu medzi Ruskom a Francúzskom. Zmluvu o tejto dohode uzavreli v septembri roku 1707. Zo zmluvy však nebolo nič, lebo čoskoro po uzatvorení zmluvy Poľsko obsadili Švédci a o Rákocim a jeho zálsku na poľskú korunu nič nevedeli a ani nič vedieť nechceli. Okrem toho v tom čase Francúzsko už uvažovalo, ako čo najpriaznivejšie ukončiť Vojnu o španielske dedičstvo a strácať záujem nielen o Rákociho a jeho rebéliu, ale aj o spojenectvo s Ruskom. Definitívne rozhodnutia padli na bojových poliach v roku 1708 a 1709. V roku 1708 uhorskí povstalci pod priamym velením F. Rákociho utrpeli združujúcu porážku pri Trenčine a v roku 1709 takmer v rovnakom čase sa odohrali dve rozhodujúce bitky. 27. júna 1709 ruské vojská Petra I. rozdrvili a rozprášili dovtedy neporazitelnú švédsku armádu a 11. septembra 1709 sa pri Malplaquete odohrala najkrvavejšia bitka celého 18. storočia, v ktorej

habsburská koalícia porazila francúzsku armádu Ludovíta XIV. Po tejto bitke Francúzsko oznámilo Rákocimu, že chce čo najskôr uzvrieť mier, a preto končí materiálnu podporu kurucov. Po víťaznej bitke pri Poltave plán cisára Petra I. o podpore Rákociho na poľský trón už neprechádzal vôbec do úvahy. Okrem toho čar Peter I. mal starosti s južnou hranicou Ruska, kde neprestajne útočili Turci a Tatári.

Rákoci sám a ani ostatní vodcovia povstania nemali jasnú politickú koncepciu o svojich cieľoch. Ich vyhlásenia o slobode a nezávislosti Uhorska boli hmlisté a nekonkrétne. Rákoci dlho uvažoval, či majú byť Habsburgovci formálne detronizovaní. Keď ich na onódskom sneme (1707) detronizovali, Rákoci mal problém, komu ponúknuť uhorskú korunu tak, aby ním vybraný kandidát bol za daných okolností túto korunu ochotný prijať. Sám Rákoci o uhorskú korunu nikdy neprejavil záujem, jeho zaujímal len koruna poľská. A keď poľská koruna bola nedosiahnuteľná, mal záujem aspoň o kniežaciu korunu Sedmohradska

Rákociho postup pri detronizácii Habsburgovcov a hľadani vhodného kandidáta na uhorský trón bol pre jeho súčasníkov prekvapujúci a nevysvetliteľný. Aj dnes je nepochopiteľný. Uhorské stavy už po stáročia túžili mať za kráľa niekoho zo svojich radov. Detronizovaní Habsburgovci počas dvadsiatoročných bojov s Turkami za cenu nesmiernych ľudských a materiálnych obetí nakoniec celé Uhorské kráľovstvo oslobodili. Obidvaja Rákociom vybraní kandidáti, bavorský kurfirst Maximilián Emanuel (ponuku neprijal) a pruský následník trónu, korunný princ Friedrich Wilhelm (tiež sa nestal uhorským kráľom) pre Uhorsko nič také ako Habsburgovci neurobili. A či už zaplatilo heslo „Nemec horší od Turka“, s ktorým Rákoci išiel do povstania?

Rákoci robil všetko, čo mohol, aby sa jeho povstanie stalo súčasťou európskeho konfliktu a ako také aby sa stalo súčasťou riešenia tohto konfliktu. To znamená, že Rákoci chcel, aby Uhorsko pri konečnom urovaní medzinárodného konfliktu dostalo medzinárodné garancie. Túto Rákociho predstavu a úsilie nikto z hlavných aktérov európskeho konfliktu nikdy nepodporil. Dokonca ani Francúzsko, najväčší podporovateľ Rákociho, ho nikdy nepovažovalo za oficiálneho reprezentanta Uhorska. Európa nikdy neuznala Rákociho povstanie za medzinárodný problém, ale ho hodnotila ako vnútornú záležitosť Habsburskej ríše. Rákociho povstanie bolo hodnotené ako rebélia a povstalci ako rebeli. Rákoci-

ho kontakty s tureckým sultánom a tatárskym chánom boli jednoducho odmietané a odsudzované. Dokazuje to politickú naivitu Rákociho a jeho najbližších spolupracovníkov. F. Rákoci bol len hračkou v rukách protihabsburskej koalície bez ohľadu na to, či si uvedomoval, alebo nie.

F. Rákoci nebol veľký vojvodca, ako o ňom písali maďarskí historici. Skutočnosť, že kuruci napriek počiatkovej obrovskej prevahe do roku 1709 nezvíťazili ani v jedinej dôležitej bitke, zavinila neschopnosť ich generálov a dôstojníkov, nedostatok taktického nadania, nedisciplinovanosť a nedostatočná súčinnosť jednotlivých zložiek armády. Najťažšie porážky kuruci utrpeli napriek veľkej početnej prevahe vtedy, keď priameho velenia sa ujal sám Rákoci (Trenčín 1708 a ďalšie). Sám Rákoci v svojich „Pamätiach“ napísal: „Nepopieram, že som v bojoch pre svoje neučenie (vojenské – pozn. aut.) urobil mnoho chýb“. Veď jeho „Pamäti“ sú v podstate len príbehy prehraných bitiek. Aj súčasný významný maďarský historik L. Kontler Rákociho armádu všeobecne hodnotí slovami: „kurucké sily bez ohľadu na nadšenie, morálku (bojovú – pozn. aut.) a počia-

točnú početnú prevahu boli neporovnateľne slabšie ako habsburské.“ Kurucké jednotky mali úspech len v tom, čo v súčasnosti nazývame partizánskou vojnou.

F. Rákoci bol obýčajný populista. Vedome sľuboval nespľniteľné. V jednej proklamácii vyzýval ľud Uhorska „Na boj za odstránenie nenávidenej habsburskej nadvlády a za obnovu nezávislosti Uhorska“. Poddaní sedliaci to chápali tak, že dosiahnu zrušenie nevoľníctva. Výstižne a otvorene to vyjadril skutočný iniciátor povstania, poddaný roľník T. Ese (Esze T.) v dopise Rákocimu takto: „Ti nevoľníci, ktorí verne slúžia vašej milosti, nebudú už potom poddanými... lebo sa bojuje proti utlačovateľom chudobného ľudu.“ O skutočnej úprimnosti a láske k poddaným sedliakom hovorila jeho tri proklamácie, ktoré vydal s asi ročným odstupom. Roku 1703, v čase hromadného náboru poddaných sedliakov do armády, jeho rozkaz znel: „Keďže poddaní, želiari a nájomníci, ktorí sa verne ku mne pridali, už nechcú svojim pánom slúžiť, platiť dane a robotovať, nariaďujem, aby zostali od všetkých bremien oslobodení.“ Rákociho rozkaz z roku 1704 mal už nasledujúcu podobu: „Neposlúšnych, bezočivých, zaťatých, všetku slobodu si nárokuje, ale zbraní sa vyhýbajúcich roľníkov treba trestať.“ Jeho rozkaz v roku 1705 sa poddaným sedliakom prihovára takto: „Pri príležitosti tejto revolúcie poddaní vystrčili rohy, nechcú platiť cenú, ani plniť služobné povinnosti, preto ich treba donútiť vojenskou silou.“ Maďarský historik túto Rákociho dvojitýnosť obhajuje takto: „Knieža Rákoci, aby neodstrašil šľachtu, dlho nič nepodnikal (okrem sľubov – pozn. aut.) na ulavenie poddaných tiarich.“ Pre Rákociho boli prvoradé stavovské požiadavky šľachty. Záujem poddaných sedliakov ho zaujímal len preto, lebo si uvedomoval, že bez aktívnej účasti poddaných sedliakov by sa povstanie nerozbehlo a nebolo by možné ho úspešne viesť. Ako je známe, v čase, keď sa Rákoci vrátil z Poľska do Uhorska, v celom Zátisí už povstanie poddaných sedliakov bolo v plnom prúde a doboví kronikári začiatok Rákociho povstania hodnotili ako sedliacke povstanie.

Vlastenectvo F. Rákociho je viac ako pochybné. Na svoje zástavy dal sice heslo „Cum Deo pro patria et libertate“, ale z Rákociho aktivít ťažko pochopiť, čo vlastne pod slovom „patria“ myslel. Ako je známe, Rákoci hneď na začiatku povstania ponúkol francúzskemu kráľovi protektorát nad Uhorskom. Ludovít XIV. Burbonský tento Rákociho návrh odmietol. V dostupných materiáloch sme nena-

šli ani náznak toho, že by Rákoci čo len uvažoval o nejakom uhorskom kandidátovi na uhorskú korunu. Sám Rákoci v tichosti pracoval na tom, aby získal poľskú korunu. Prečo?

Rákoci mal diktátorské sklony, ktoré sa u neho často prejavovali a vyvrcholili predstavou o vlastnej neomylnosti. Túto jeho vlastnosť opíšeme aspoň na dvoch prípadoch. V roku 1707 Rákoci zvolal snem na Kőrömské pole neďaleko Ónodu. Z Rákociho iniciatívy sa na sneme okrem delegátov stolic zúčastnili aj delegáti armády, čo bol asi dopredu premyslený krok. Pri prejednávaní otázok o daniach došlo k otvorenej roztržke medzi prívržencami Rákociho (armáda a nižšia šľachta) a delegátmi stolic. Delegáti stolic vyslovili presvedčenie, že štátne príjmy sú dostatočné na krytie výdavkov. Poukazovali aj na skutočnosť, že v súčasnosti sú dane omnoho vyššie, ako boli za Habsburgovcov. Otvorene a s odvahou vystupovali najmä delegáti Turčianskej, Tekovskej a Nitrianskej stolice. Otvorene dávali najavo svoju nespokojnosť a poukazovali na problémy, ktoré vyvoláva splácanie pôžičiek prakticky bezcennými medenými peniazmi, atď. Rákociho ich vystúpenie tak popudilo a rozhnevalo, že chcel pomocou vojska hneď a na mieste skončiť so stolicnou šľachtou. Rákoci neskôr od tohto zámeru ustúpil, ale vyhlásenia stolic osobne odsúdil a žiadal, aby každý stolicný delegát svoj názor vyjadril osobne. Mnohí stolicní delegáti vidiac „štrnganie šablami“ sa v svojich osobných vystúpeniach potom „krotili“. Napriek búrlivej atmosfére dvaja delegáti Turčianskej stolice, a sice vicežupan Melchior Rakovský a hlavný stolicný notár Krištof Okolicháni prejavili odvalu a vo svojom osobnom vystúpení kritizovali Rákociho. Okrem iného ho obvinili, že „osobné záujmy kladie pred záujmy krajiny“. Ten sa cítil hlboko dotknutý a odmietol podľa neho „nedôstojné ohováranie“ bez toho, aby vysvetlil, v čom turčianski delegáti nemajú pravdu. Pri ďalšej ostrej výmene názorov podráždené volal na zodpovednosť iniciátorov stolicnej opozície a „žiadal zadostučinenie“ od nactiufťachov. Zástupca a pravá ruka Rákociho Mikuláš Berčeni a blízko stojaci kuruckí delegáti to pochopili tak, že tasili šable a pred očami Rákociho začali „rúbať“ do utekajúcich nešťastných Turčanov. Tým sa sice podarilo vybehnúť zo stanu, ale vonku ich napadli ďalší kuruci, ktorí namiesto na smrť dorúbali Rakovského a ťažko zranili Okolichániho. Snem potom v krátkom procese odsúdil ťažko raneného Okolichániho na smrť a dal ho popraviť. Ostatných delegátov z Turčianskej stolice zavreli do temnice (tömlöc). Aby test za „opovázlivosť“ bol úplný, zástavy Turčianskej stolice roztrhali na franforce (szétszaggatták) a stolicnú pečať skonfiškovali. Turčiansku stolicu potom na výstrahu vyčarkli zo zoznamu uhorských stolic. To bol len na maďarský spôsob, aký Európa v 18. storočí inde nezažila. Delegáti Turčianskej stolice Rakovský a Okolicháni sa stali ozajstnými martýrmi (tí by si zaslúžili pamätník, a nie Rákoci) tejto podivnej rákociovskej spravodlivosti.

Po tomto neuveriteľne brutálnom, svojvoľnom a diktátorskom zákroku ďalšie jednania snemu prebiehali hladko a úplne bezproblémovo. Snem odhlasoval všetky Rákociho požiadavky. Stolicní (šľachtickí) delegáti spolu s armádnymi „s nadšením“ schválili zdanenie šľachty, pričom šľachta (zemani a magnáti) ešte „včera“ nechcela o platení dani ani len počuť. Snem bez problémov odhlasoval nový, nezvyklý daňový systém. Snem nariaďil konfiškáciu majetkov tých, ktorí sa k povstaniu nepridali. Snem odhlasoval detronizáciu Habsburgovcov a prijal niektoré ďalšie uznesenia.

Vražda dvoch imunitou chránených stolicných poslancov a neodôvodnené väznenie ďalších delegátov ako aj nezákonná perzekúcia ostatných Turčanov bola takým neospravedliteľným a nepodloženým skutkom, že povstaniu veľmi poškodila, čo sa prejavilo v ďalšom priebehu povstania. Taktické politické cena snemových rozhodnutí prijatých pod brutálnym nátlakom bola nielen pochybná, ale priam kontraproduktívna. Celá Európa bola zhrzená a pobúrená.

(Pokračovanie v budúcom čísle).